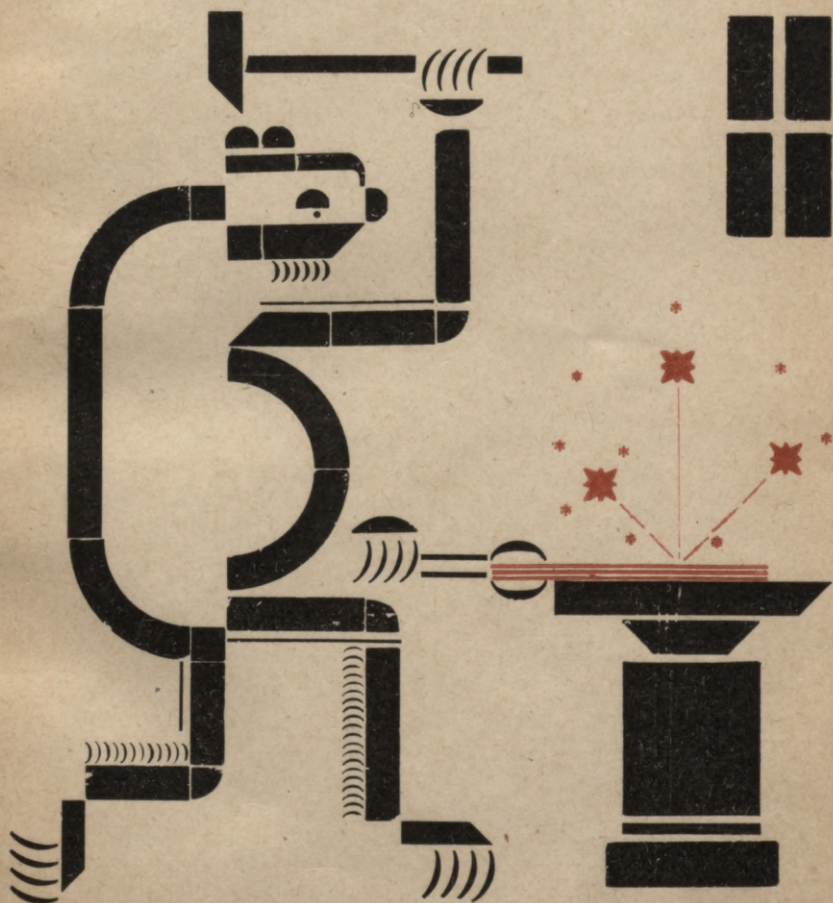

1000 m. 1stv. Ned.
KĀRLIS KRAUJINS

L Ā Č A S M Ē D E

RĪGĀ / AUTORA IZDEVUMS

1874

L A
9969

Latv. Med.

Kārlis Kraujiņš

LĀČA SMĒDE

✱

✱ *Lāča smēde* ✱

Miksis, Peksis un Ruksis

Džipa un Tobis

✱ *Mušplēsis* ✱

Kora un Inka

Cīņa ligzdas dēļ

Duksis un Raibaļa

✱ *Čiptatiņš* ✱

Runcis perētājs

✱ *Hektors* ✱

✱

R

Ī

G

Ā

A U T O R A I Z D E V U M S

ПРОБЕЖНО

1453

L. V. R.
249346

✓

0308042247

LA
4209

Spiestuve «Latvija» Rīgā, Merkela ielā Nr. 15.

Lāča smēde.

Senos laikos abpus Daugavai šalkojuši lieli milzu meži, kuŗos savā valā dzīvojuši niknie meža zvēri: lāči, vilki, lūši, āpši, lapsas, caunas, meža cūkas un citi lielāki vai mazāki meža zvēri. Vēl tēvu tēvi zināja daudz ko pastāstīt par šo kustoņu dzīvi un ierašām un arī par to, kā muižnieki rīkojuši uz tiem medības. Sevišķi daudz zvēru bijis Latgales mežos un pa leišiem, Čumējis vien.

Reiz Liksnas dzimtkungs grāfs Plāters izgājis ar pikieriem un suņu puišiem lāčus čamdīt. Muižas laudis norīkoti par dzinējiem. Dzilajā meža rožā suņi drīz vien uzoduši lāča pēdas, nikni rējuši un kvankšķējuši. Laudis atkal nostājušies ķēdē un sākuši trokšņot. Piepēži no biezokņa izlīdusi branga lāču māte ar diviem brašiem mazuliem. Atiezusi zobus, tā, plosīgi rēkdama, metusies uz dzinējiem. Bet dzimtkunga skaudrā lode noslēgusi tai rēķinus ar dzīvbu. Lācēnus sagūstījuši, un grāfs Plāters licis tos audzināt muižā.

Mazie spalvainie mežoni drīz vien pieraduši pie laudīm un kā kuceni tekalējuši pa muižas pagalmu un laidaru. Kalējs barojis tos un mācījis visādos niķos un stīkos. Mazākais lācēns sasirdzis un beidzot nonīcis. Lielākais lumpačojis sērīgs apkārt, meklēdams savu rotaļu biedri. Ar laiku viņš aizmīrsis bēdas, žaustījies un kūleņojies kā draiska. Lācēns zinājis savu vārdu. Kolīdz pasaukuši: «Miška — Miška!» tas bijis klāt kā deviņš.

Nākošā gadā Miška izaudzis jau liels vīrs, apvēlies tukls, tumši rūsganu spīdīgu spalvu. Nu jau tas kāpelējis kokos, metīs kūleņus un staigājis uz pakalējām. Nereti gājis uz Daugavu ūdens dzert. Diez' kā reiz tā pagadījies: sams satvēris to aiz

kājas un nu tik' raut dzelmē iekšā. Bet nekā, Miška bijis stiprāks un izvilcis samu krastā. Sams gan vēl turējies un spirinājies, iekēries ar garajām ūsām lāča spalvā, bet tad atlaidies, juzdamies nedrošā vietā — uz sausuma. Dzelme viņš Mišku droši vien būtu pievarējis. Šoreiz uzvara nākusi Miškam.

Miška bijis par tādu bezkaunību stipri saniknots. Lai atriebtos, tas sācis vilkt no tuvējās malķas grēdas krietnas šķilas un kraut tās samam virsū. Un tā viņš sakrāvis krietnu kaudzi. Sams nu vairs nespējis ne pakustēties, ne pikstēt. Tai brīdī nācis peldēties kalējs un ieraudzījis Mišku malku kļaujam. Pienācis klāt, viņš visu notikušo sapratis. Miška bijis slapjš un sapurdzīts. Tā tad Daugavmalā norisinājusies cīņa uz dzīvību un nāvi... Sams bijis no vecajiem — īsts nezvērs. No tā laika Miška baidījies ūdenī brist.

Labā dzīve bijusi Miškam: muižas laudis to visādi lutinājuši, gan dažādi ar to āvīdamies un laiku kavēdami, gan pasniedzami tam kādu gardāku kumosu. Vislabāk Miškam patīcis tomēr smēdē. Ar labpatiku tas noskatījies, kā kalējs min šņācošās plēšas un kā ugunīgās dzirkstelju bites izlido veseļiem spietiem no sakarsētās ēzes. Un kad nejauši kāda ugunsbite ielidojusi nāsīs, Miška atiezis zobus, purinājis pinkaino galvu un tik jocīgi sprauslājis, sagādādams laudim smieklus jo lielus.

Beidzot kalējs nolēmis likt Mišku pie darba, ko tāds makans apkārt klaiņojot un par velti maizi ēdot. Un tūdaļ vilcis pinkaino makanu pie laktas klāt, iespiedis ķetnās veseri un mācījis ar to rikoties. Drīz vien Miška iemanījies grūtajā kalēja mākslā un cilājis smēdē lielo veseri, ka kladzējis vien. Kalējs tikko spējis veidot kaļamo priekšmetu, grozot ar lūškām nokaitēto dzelzi vajadzīgos virzienos.

Tā Miška palicis par īstu kalējpuiši un diendienā darbojies smēdē, kā krietns dienderis. No sākuma gan spurkšdams un sprauslādams vairījies no dzē-

ligajām ugunsbitēm, bet kalējs apsējis tam ap vidu ādas skoteli un spalvainis apradis.

Bijis tiešām jocīgs skats, kad pinku lācis stēgā-
jies pa smēdi. Nereti arī grāfs atnācis uz kaltuvi
raudzīties, kā Miška, attupies uz pakalkājām, ar
priekšējām ķetnām viena smago veseri, kā nieka
bungu vāli. Grāfam allaž sekojis sulainis ar balt-
maizes vai karašas donu, kas Miškam tik ļoti gar-
šojusi.

Miška strādājis pa smēdi ar vislielāko cītību un
pašaižliedzību, itkā viņš būtu dārgi atalgots cunf-
tes meistars. Par savu uzticību un darba mīlestību tas
dabūjis muižas virtuvē kārtīgas brokastis, pusdienu
un vakariņas. Kolīdz atskanējis zvans, tā pinku
Miška pametis smēdē lielo veseri un lumpatu lum-
patām devies tecīņus projām uz virtuvi. Tur sien-
malā stāvējis lielā pinku vīra ēdamtrauks — liela
lēzni izdabta koka bļoda. Miška bijis liels gardēdis,
un bļodā arvien vajadzējis atrasties kādam labā-
kam kumosam. Sevišķi tas cienījis ceptus griežņus
un rāceņus. Ēdis jo labprāt arī citus dārzājus. Kad
kādreiz jokodamies laudis iedevuši tam kautko rūg-
tu — kādu rutku vai sīpolu, viņš skaities, nirdzis
zobus un nikni šķaudījies. Pie špaucamās tabākas
tomēr pieradinājis. Tās bijušas tad īsti lāciskas
šķavas.

Vispār Miška bijis diezgan stūrgalvīgs un untu-
mains. Nereti, kad ēdamtraukā ieliets slikts ēda-
mais, Miška aizspēris trauku ar ķepu pa visu vir-
tuvi; bet pats izmeties mudīgi laukā pa durvīm un
lēkdu palēkdamies devies projām kalnā uz pili grā-
fam sūdzēties. Rēkdams un sēkādams, Miška dau-
zijies pie pils lieveņa durvīm, kamēr iznācis laukā
grāfs. Tad sūdzētājs vilcis ar ķepu sev gar purnu
un čāpstinājis muti. Grāfs ievērojis tūdaļ sūdzību
un devis pavāram rīkojumu — sagādāt Miškam la-
bāku ēdamo.

Savas izmaņas un sapratnes dēļ Miška bijis visu mīlulis un tālu pazīstams plašā apkārtnē. Ar lielu patiku un aizraušanos viņš stēgojies pa smēdi, diendienā cilādams uz laktas smago veseri. Kalējs tik' uzkriedzis:

«Miška, vantē nu!» Un tūdaļ Miška pakēris ķetnās lielo veseri, atvēzējies un sācis kalt. Visa smēde skanējusi. Spēcīgie vesera sitieni bijuši tālu dzirdāmi. Laudis tad runājuši:

«Dzi', lācis ka!» Muižas smēdi tie iesaukuši par lāča smēdi. Un kad braukuši kalties, allaž paņēmuši līdzī ceptu griezni kukuļam.

«Priekš lielā kalēja!» tā viņi smējušies.

Trešā gadā, sākoties meža zvēru kāzošanās laikam, Miška kādā naktī nozudis. Gan grāfs izsolījis lielu maksu par Miškas atrašanu vai uzrādīšanu, bet viņa pēdas jau sen nozudušas lielajā silā, sajukdamas ar citu zvēru pēdām. Droši vien Miška nodibinājis kādā meža rozā laimīgu ģimenes dzīvi, iekārtodams biezoknī sev un savējiem siltu mīgu. Muižas laudis nožēlojuši Miškas nozušanu, visvairāk gan pats grāfs, kas bieži izjājis lielajā silā Mišku meklēt. Bet meklēšana izrādījusies velta.

Pēc ilgāka laika spriža mežinieki redzējuši malkcirmses malā lielu lāču tēviņu. Ķetnās tas turējis resnu malkas šķilu un dauzījis to uz celma, kā kalējs veseri uz laktas. Kad laudis iekliegušies un sākuši ūjināt, lācis saslējies uz pakājkājām un atpirdzis zobus. Tad viņš nometis zemē malkas šķilu un nesteigdamies ielumpačojis biezoknī. Zari vien brīkšķējuši.

Tas droši vien bijis Miška.

Miksis, Peksis un Ruksis.

Šausmīgie kara dārdi tricināja pasauli un bažīgas vēstis nāca no kaujas lauka. Apkārt klīda baumas, viena neskaidrāka par otru. Mīlajā Dievzemītē laudis vēl dzīvoja mierā un pārticībā. Kā senāk, ara, sēja un zeltainā rudenī pa lapbiri svinēja applāvības. Applāvībām sekoja apkūlibas. Darba bija aplam daudz. Dažreiz pat nezināja ko grābt, ko ķert. Tā nemanot pagāja miglains rudens, sniegainā ziema un tuvojās milīgais pavasaris. Mīksti glaudīgi vēji sitās sejā un no jumtiem pilēja lāstekas.

«Klau', bērni, celaties nu augšā!» Gārškalnu māte, uzmetusi uz pleciem siltu kažociņu, modināja agrā rīta gaismā mazos gulētājus, kuŗu acu plakstus, kā salds lipīgs medus, vēl tiksmīgi saistīja miegs. «Celaties — celaties, diezgan nu gulēts. Iesim uz kūti, raudzīt vai aitām pa nakti nav atlēkuši jēriņi.»

Šis aizrādījums līdzēja. Jēriņi bija visu ilgu priekšmets, kas sendienām saistīja bērnu prātus. Redzēt pašiem savām acīm mazos žirgtos sprogaīnīšus, ak, kas gan varēja būt vēl jaukāks! Saldaiss un neatlaidīgais miegs bija pārvarēts. Bērni modās un atstāja silto gultu. Aina jau sniedzās pēc mētela, kamēr Edžus vēl tūlojās ar kāju aušanu.

«Edžus laikam būs pa miegam samainījis kājas,» mēloja vecmāmuļa, sīdama ap pleciem biezu snāteni, un, kā ķircinādamās, noslēpumaini piebilda: «Bet ta' ir gan skaisti un maziņi... raibi kā pupu ziediņi...»

Tas droši vien zīmējās uz jēriem. Ja jau vecmāmuļa runāja tik mīklaini, tad jēri laikam būs atlēkuši. Arī viņa pati vīkšās uz kūti līdzī iet. Satiņusies un satuntulojušies, visi izgāja pagalmā. Aiz

zilajām debesu sijām plauka dzidra gaismiņa. Sniegs bija izčākstējis un kājas grima kā šķidrā putrā. No dārza caur zediņiem vilka miligs ritenis, kas patīkami glauda vaigus. Ejot pa iemīto celiņu, Ainai sirds vien kutēja. Atbrīvojies no miega varas, Edžus lumpačoja visiem nopakaļ.

Udzirdis troksni un čalas, pinkainais Peksis izlīda piepēži kā no zemes apakšas un laiski staidāmie tipināja pa kūtspriekšu, gājējiem pretī. Viņš mīli apsveicinājās, piedurot ikvienam savu mitro purnu, un draudzīgi vēdināja ar asti. No kūtsaugšas pa paksi nolaidās raibais pelu junkurs Miksis, nagi vien noskrāpēja. Samutējies ar Peksi, tas svinīgi uzmeta kūkumu un, laimīgi nurrādams, tipinās laudīm pa kājām.

«Kic, Miksi — pagāns! ko luncinies, vēl nomīs kāds asti,» labsirdīgi rājās vecmāmuļa, vērdama kūtsdurvis. Edžus ar Ainu iegāja kūtī pirmie. Viņiem uz pēdām sekoja Miksis ar Peksi, izsprukuši vecmāmūlai pa svārkapakšu.

«Vuj, pagāni! tikko nepagāza,» pukojās vecmāmuļa, saudzīgi pievērdama aiz sevis durvis.

«Vai, vecomāt, nu jau tumšs kā naktī!» iesaucās Edžus.

«Nu vairs nekā nevar saredzēt!» bailojās Aina.

«Nemiet acis pirkstos, mīlīši!» jokoja vecmāmuļa. «Nevar tak ļaut mazajiem sprogainīšiem nosalt. Naktī tikko atlēkuši.»

«No kurienes, vecomāt?» pētoši vaicāja Edžus.

«Zināms no kurienes — no upes,» atbildēja vecmāmuļa.

«Vēl jau visas upes aizsalušas, vecomāt,» neticīgi tieļējās Edžus.

«Vai upēs āliņģu trūkums? Ek' viņdien' pat viņējo Kristaps divus izcirtis. Un viņējiem tūdaļ tai pašā naktī salēkuši sprogainīši,» sarunā iejaucās saimniece. Tikmēr vecmāmuļa aizdedzināja gaismekli. Bāla gaismas šalts izlīja pa kūti, apspīdēda-

ma karkles, redeles un aiztīmekļotos griestus. Klonā atradās aitas; citas gulēja un gremoja, citas skrubināja karklēs salikto sienu. Ieraudzījušas gaismu un ļaudis, aitas manāmi satrūkās un bailīgākās sabēga kaktos.

«Aitiņas — aitiņas, ait-ait-ait!» mierināja saimniece. Drošākās nāca klāt, un Aina tām dalīja līdzpaņemto kukuli — maizes garozas.

«Re' — re', lūk ku' sprogainīši!» iesaucās Edžus, steigdamies uz priekšu, kur pustumsā kūņājās mazās radībiņas.

«Kuš — kuš, puisīt: lēnām pa tiltu!» vecmāmuļa apsauca Edžu. «Aitiņa sabaidīsies un apraus mazuļiem pienīvu.»

Sienmalā, pašā kaktā, uz salmu cisām gulēja liela pelēka aita ar lauku galvu. Laucei starp kājām kūļājās divi mazi sprogaini susuriņi, raibi kā pupu ziedi. Mazuļi ieturēja patreiz pie mātes krūtīm garšīgu rītišķi, čāpstinādami ar sīkajām mēlītēm un mazaļiem purniņiem. Šņaks — šņaks! it kā tie garšotu saldumus.

«Skat', cik tiem mazas austiņas!» jūsmīgi iesaucās Aina.

«Re', kā tie skurina lipiņas!» sajūsmā dalījās Edžus.

«Stāviet rāmi un neejiet par tuvu,» piekodināja māte, saimniece. Pa to starpu norisinājās mazs starpgadījums. Kūti iesprukušie draugi Miksis un Peksis nevarēja rīmties un, saklupuši klona vidū, sāka kumēdinoties: krita viens otram vilnā, ķepurojās un visādi ķēmojās. Šī ākstišanās laikam nepatika aitu barvedim, ragainajam aunam. Viņš īdzīgi noraudzījās uz negantajiem cīkstojiem, kas gluži nelūgti ielauzušies tā mierīgajā mājoklī. Un kad Miksis ar Peksi saklupa kopā, kūleņojās un kārpījās, auns vairs nenocietās. Varonīgi atvēzējies, tas deva ar ragiem tādu spērienu, ka nerātņi izklīda katrs savu maļu.

«Redz', kā iet negantniekiem!» nobārās vecmāmuļa, aizsprostodama jēru māti ar garām redelēm, lai lielās aitas nesamītu vāros mazulus.

Nu Ainai un Edžum bija ko runāt un stāstīt saimei, ka Laucei pagājušā naktī atlēkušī no upes divi pupuziedaini jēriņi. Ik dienas nu Aina un Edžus lūdzās mātei līdzi uz kūti, apraudzīt mazās sigiņas. Vēlāk arī citām atlēca pa vienam vai diviem sprogainīšiem. Nu kūts bija pilna jautras dzīvības.

Tad Edžus un Aina novēroja, ka vecmāmuļa pārāk bieži staigā uz cūkkūti. Pārnākusi, tā ikreiz brītiņu sačukstējās ar māti. Tur laikam vajadzēja kaut kam svarīgam notikt. Kādu rītu lielā Daglā nemierīgi urkšķēja, un vecmāmuļa pārnāca uz istabu diezgan pavēlu. Biezās snātenes stūrī bija kaut kas ietīts. Kad izvēstīja, no snātenes apakšas izkūnājās mazs balts dzīvnieciņš dūres lielumā. Tas bija sivēniņš. Viņš viss drebēja. Retā spalva un smalkie sari nespēja to sasildīt.

«Kū—vi, kū—vi!» mazais spalvainis klusi iebrēcās. Vecmāte to saudzīgi ietina pakulu kodelā un ielika siltā lodiņā pie krāsns. Lai nu pačuot un sasildoties, tad dzirdīšot ar pienu. Varbūt to vārgulīti kaut kā izvilksot dzīvu. Pārējos Daglā nogulējusi. Tā runāja vecmāmuļa, apsprieždamās ar māti.

Mazais dzīvnieciņš atspirga un pamazām atkopās. Māte un vecmāmuļa zīdīja to ar siltu pienu no pudeles, kam galā bija uzmaukts gumijas cicītis. Kad mazulim iegribējās ēst, kas atgadījās diezgan bieži, viņš kļuva nemierīgs un rukšķēja.

«Ruksim prātā ēšanas domas,» sacīja vecmāmuļa, steigdamās pasniegt piena pudeli. No tā brīža sivēnu iesāka saukāt par Ruksi. Drīz arī viņš pats zināja savu vārdu. Bieži atkārtotais «Ruksi — Ruksi!» bija iespiedies mazā lopiņa atmiņā un, uzrunāts, tas ikreiz atbildēja: «rukš—rukš!»

Ruksis bija piemīlīgs lopiņš, tīru gaišu spalvu un baltiem, gandrīz caurspīdīgiem sariem. Tas visiem iepatikās. Sevišķi par to jūsmoja Edžus un Aina. Nu jau viņi paši baroja savu Ruksi. Un Ruksis bija tas, kuŗa dēļ tie sāka aizmirst mazos sprogainos lipainīšus — jēriņus. Arī Ruksim bija lipiņa, ko tas turēja gredzenā sagrieztu. Un kādi tam balti vidū uz pusēm pāršķelti nadziņi un spalvainās austiņas uz zemi nolēkušas, kā ganu zēna cepure. Ruksis varēja jau sikiem solīšiem tipināt pa klonu, nadziņiem klaudzoť pakš — pakš! Bērnu dvēselē tas radija lielu prieka sajūtu. Ik dienas viņi atrada kautko jaunu Rukša kustībās.

«Kū—vi, kū—vi! rukš—rukš!» rukšināja Ruksis, un bērni steidzās tam pasniegt piena pudeli.

Kādu dien' bija noticis līdz šim nepiedzīvots brīnums, kas Edžu un Ainu sevišķi uzjautrināja. Lodiņā pie Rukša pa nakti bija ielīdis runcis Miksis. Tīksmīgi izlaidušies, abi tie gulēja uz mīkstajām pakulu cisām, kā mīļi draugi. Miksis bija pārlicis pār Rukša kaklu ķetnu un, acis piemiedzis, laiski nurrāja.

«Māmiņ — māmiņ, nāc skaties, ko Miksis dara!» priecīgi sauca Edžus.

«Miksis gul pie Rukša!» steidzās paskaidrot Aina.

«Miksis Ruksim miltus maļ,» nosmējās māte. «Skat', kā apķērušies...»

«Lai nu maļ vien,» savukārt ieminējās vecmāmuļa. «Lai samāļ labi daudz, tad Ruksim nebūs jābrauc uz dzirnavām.»

Mikša un Rukša labās attiecības turpinājās. Viņu draudzībai drīz vien piebiedrojās pinkainais Peksis. Tas bija savāds triumvirats, kāds gan nevienā pasaules vēsturē netiek minēts. Trejsabiedrība no triju tik dažādu kustoņšķīru pārstāvjiem. Viens pelu junkurs, otrs lopu rējējs un trešais gardo saknišu racējs.

Ruksis izvilka vārgo dzīvību un apvēlās par brašu sivēnu. Mīkstās spalvas vietā tam sāka augt sari, kas bija sevišķi stingri uz skausta. Nu jau viņš gulēja istabas kaktā pie mūrīša, kur vecmāmuļa tam pastreijāja salmu cisas. Miksis ar Peksi gulēja turpat blakām lielajā veļas grozā. Arī Ruksim patiktoš labprāt tur gulēt. Un nereti tas slējās pakalkājās gar groza malu, žēli rukšķēdams. Tomēr kurvis likās bezgalīgi augsts un nebija nekādas izredzes tajā iekšā kļūt. Kurvī mitinājās viņa laimīgie draugi. Tāds stāvoklis sakaitināja Ruksi, aizvainodams tā patmīlību. Viņš iespurcās un žēli urkšķēdams tekalēja gar grozu, bet arvien tā pati nelaime: iekšā kā netiek, tā netiek. Draugi gul laimīgo dienu un par viņa bēdām ne ausu neslien. Tad Ruksis sāka palikt nikns un neiecietīgs. Pabāzis strupo šņukuru zem groza, viņš tikmēr sparojās, kamēr ar spēju grūdienu to apgāza apkārt. Kā milzu klenģeri, no groza izvēlās samiegojušies Miksis un Peksis. Gaži žāvēdamies un staipīdamies, tie apošņāja un aplaizīja Ruksi, kuram šie glāsti sevišķi patika. Un kad Peksis sāka laizīt tam pakakli, Ruksis no lielas tiksmes nogāzās blācīc garšlauku, laimīgi rukšķēdams. Viņš gulēja uz klona, vaļīgi izlaidies uz visām četrām debesu pusēm un rukšķēja, Peksis ar mēli tam glāstīja sānus un pakakli, bet Miksis raustīja ar ķepām Ruksim aiz lipas. Un kad Ruksim palika suitāk, tas iespurcās un trūkās kājās. Miksis bija tas vainīgais, pieņemdamis Rukša asti par pēli. Nereti, kad bija uznācis priekša gars, dzīvnieki skraidīja apkārt pa istabu, viens otram uzglūnēdami, viens otru tīrīdami. Beidzot tie visi sakrita vienā čupā, visādi spirinājās un kūleņojās. Arī Aina un Edžus dabūja tiem līdzī izpriecāties, ņemot daļību kustoņu rotaļās. Ak, kas tā bija par skriešanu, kas par troksni un riešanu! Protams, šis trokšņainās rotaļas allaž notika lielo ļaužu prombūtnē. Tas tādēļ, ka māte bārās — ko skrie-

not, ko piegružojot istabu. Tad jau drošāk bija tās sarīkot lielajiem nezinot. Gadījās reizēm, kad kāds nejauši uzskrēja pašā jautrākajā brīdī, bet tad jau arī rotaļai bija beigas.

Miksis, Peksis un Ruksis bija un palika nešķirami draugi un miermīlīgi ēda no viena trauka. Trauks drīz palika par mazu. Tad Gārškalnu tēvs izdoba glītu siliti, kurā māte ielēja pienu vai ēdiena paliekas. Tie bija lieli izēdāji, kam nekad un nekā nebija par daudz. Sevišķi liels ķepētais bija Ruksis. Tas grābstījās un rija, notašķīdamies ar ēdamo līdz pat ausu galiem. Rīmakām, kā vecmāmuļa tos dēvēja, jo brangi garšoja piena putru. Miksim sevišķa kāre bija uz gaļu, Peksis jūsmoja vairāk par kauliem, bet Ruksis ņēma par labu visu, ko laudis tam atmēta no labas sirds.

Dārzā ziedēja ķirši, kad izlaida ganos aitas. Saule rādīja mīlīgu vaigu, sūtidama uz visām debesu pusēm siltus zeltainus glāstus. Viss plauka un zaļoja. Plāvās piesaulē gozējās dzeltenās pienenes un diķmalā treknie pureni. Tīrumos starp pērnajiem grieziem auga mīksta zāļīte un laukā no mītrās zemes līda skostas. Aitām tā bija garšīga barība. Diezgan pa gaŗo ziemu tās bija izgrauzušās cieto sakaltušo sienu. Un kur vien gāja aitas, mazie jēriņi tekāja tām visur līdzī. Ganu gaitas vadīja Aina; Edžus tai piepalīdzēja. Rītos, kolīdz iesīla diena, vecmāmuļa attaisīja kūtsdurvis; pa tām izspurdza laidarā vesels bars aitu: raību, baltu un pelēku. Edžus un Aina sadzina tās olnīcā un vadīja uz zālīnām ganībām. Lepni pacēlis kuplo asti, Peksis tecēja bara priekšgalā. Ganos viņš uzklaušīja un pakalpīgi izpildīja Ainas un Edžus dotās pavēles. Pekša sabiedrotie — Miksis un Ruksis — lumpačoja nereti uz ganiem līdzī. Miksis loloja sevišķas cerības. Pērnajās gubvietās viņš raudzīja nokert kādu peli. Ruksis tik' skraidīja apkārt bez kāda noteikta mērķa un trenkāja jērus. Par šādu

palaidnību tas tika nereti no auna ar slaidu boksa panēmienu nosodīts. Ruksis, dabūjis belzienu, apvēlās kā pūpēdis un lumpačoja tālāk. Reiz, meklēdams dubļu vannas, Ruksis bija iebrīdis pančkā un notašķījis kā neglītens. Nu vecmāmulai nācās to vilkt uz dīķi un šķīstīt no dubļu grēkiem. Ap ābelziedu aitū saimei ganībās piebiedrojās lielā lopu saime. Nu sākās īstās ganu dienas, rasas aprasotas un saules apmirdzētas.

Tuvojās jaukā vasara. Saule tveicēja un gaiss bija suņģs. Rukša sabiedrība istabā vairs nebija ciešama. No viņa migas izplatījās nejauka oža. Veseli mušu leģioni perinājās aizkrāsnē. Tādēļ Gārškalnu māte nolēma ierādīt Ruksim citu, viņa kārtai piemērotu mājas vietu. Sivēnu novietoja kūti, kur tam gulai pastreijāja mīkstas salmu cīsas.

Atstāts viens jaunajā dzīves vietā, Ruksis jutās lieliski apvainots un ar skaļu kviekšanu izteica protestu, uzsākdams bada streiku. Demonstrācija turpinājās visu nakti un nemītējās arī nākamā dienā. Griezīgi spiedzošs «kū — vi, kū — vi!» atskanēja sētā un laidarā.

«Ar to sukēnu nu vairs nav labi!» gaudās vecmāmuļa. «Bet ko lai dara...»

«Visu ko, tikai to makanu nelaist vairs atpakaļ istabā,» noteica jaunā Gārškalniete. Viņas apspriedās, kas šādā gadījumā būtu darāms, un nolēma kūti pie Rukša ievietot viņa sirds draugu Miksi. Tad nemiernieks uz brīdi apklusā. Bet kad Miksis bija medību nolūkos uzrāpies uz kūtsaugšas, kviekšana un urkšķēšana sākās no jauna ar jo lielāku sparū. Nu kūti ieslodzīja Peksi, un Ruksis apmierinājās. Peksim te likās vēl ērtāk, nekā klēts vai šķūņa priekšā, kur pastāvīgi pa naktīm vilka skarbs un nemīlīgs vējš.

Tā nu visi trīs draugi — Miksis, Peksis un Ruksis gulēja kūtī. Tur novietoja arī viņu silīti. Dienasvidū, kad lielie ļaudis atdusējās, Aina un Edžus

nāca uz kūti apraudzīt savus mīļus. Šad — tad dzīvnieki ielumpačoja pa vecam paradumam istabā, bet nekāda ilga uzturēšanās te neiznāca; Aina un Edžus rotālājās ar tiem pagalmā vai laidarā. Visvairāk trakoja un nopēmās ar sevi paši lopiņi, viens otru gūstidami un tvarstidami. Un kad Edžus vilka pa zāli diegā piesietu papīra peli, Miksis — lēkādams un kūkumu uzmezdams — grasījās to saķert; Peksis, mēli izkāris, traucās tam palīgā, bet Ruksis, nekā liela no tādām smalkām lietām neapzinādamies, plijās rotaļu biedriem nopakaļ, padevīgi rukšķēdams. Šī pelu rotaļa visiem ļoti patika. Beidzot Aina piesēja peli Ruksim pie lipas. Nu sākās īstais jandaliņš. Kolīdz Ruksis pakustināja lipu, pele svaidījās uz visām pusēm. Saliecies liks kā zirga loks, Miksis taisīja veiklu uzbrukuma lēcienu un ieklupa Ruksim saros, pašā mugurā. Sekodams biedriem, Peksis uzdrāzās tiem virsū un visi sakrita vienā čupā. Spirinādamies un tirinādami kājas, rotaļu biedri traucās augšā, noskurinājās un rotaļu sāka no jauna. Tad bija jālaunago un jāiet uz ganiem.

Tā ritēja dienas, kā raibas pērles virtenē. Laiks bija pārāk nopietns. Dzimtenes pierobežas tuvumā ar niknu troksni un dārdieniem turpinājās briesmīgā kara rotaļa. Tur tēvijas sargi cīnījās uz dzīvību un nāvi tēvijas labā, upurējot sevi pašus. Šausmīgie dārdi un dunoņa ik dienas tuvojās. Iebaidītie un uztrauktie ļaudis atstāja iedzīvi, silto tēvtēvu pavardu un, sakrāvuši ratos nepieciešamākos mājības piederumus, devās pasaulē, grūtajās bēgļu gaitās. Uz kurieni? Neviens to nezināja. Uz priekšu, tikai uz priekšu, projām no kara briesmām. Visi steidzās un kustējās. Ceļi ribēja no braucējiem un vezumniekiem. Putekļu mākoņi vijās augstu gaisā, ietīdami retos lopu pulciņus, kas kļida vezumniekiem nopakaļš. Bēgļu sejās bija lasāmas bailes, uztraukums un bažas par rītdienu. Projām! — projām! viena doma vadīja visus.

Pienāca brīdis, kad arī Gārškalniem bija jāatstāj iemīlotā vieta un jādodās iekšā lielajā bēgļu straumē, kas kā sabangota upe aizčaloja pa dzimtenes ceļiem un lielceļiem.

Grūts un sāpīgs bija šis šķiršanās brīdis. Nostājušās pagalma vidū, sievietes klusi šņukstēja. Nebija laika sērām. Vezumi ar iekrātajām mantām jau aizlīgoja pa vārtiem. Vissmagāki sirds sita vecmāmuļai. Viņa nevarēja tik pēkšņi šķirties no mājas, kurā tā pavadījusi savu garo mūžu, pieredzēdama te baltas un nebaltas dienas. Noslaucījuši asaras, visi devās uz priekšu. Kurp? Kas gan to zināja.

Omulīgi iekārtojušies, Edžus ar Ainu sēdēja uz v ezuma. Turpat kastē, viņiem pie kājām, salmos gulēja Ruksis. Kā daždien lopiņš, nekādas šķiršanās sāpes tas nejuta. Turpretī viņš omulīgi rukšķēja, kad Edžus tam kutināja tuklo atkārušos pakakli. Vienīgi Peksis bija uztraukts un nemierīgi šaudījās no vienas vietas uz otru. Viņam vēl bija kautkas paostāms pie pagraba stūra un rijas pakša. Arī Miksis, kā ko nojauzdams, likās grūtsirdīgs. Sīkiem soliņiem viņš tecēja aizgājejiem līdzī līdz tīrumkalnam un tad, asti nolaidis, lēni tipināja atpakaļ uz tukšo, atstāto māju.

Uz tīrumkalna gājēji apstājās. Viņi sūtīja pēdējos sveicienus tai vietai, kur dzimuši un uzauguši.

«Ardievu — ardievu, mīlā klusā mājiņa!» šņukstēja vecmāmuļa. «Vai vēl redzēsimes? ...»

«Ardievu!» sauca jaunā Gārškalniete, vicinādama rokā baltu mutautiņu.

«'Rdiev — 'rrrdiev!» tarkšķēja vāgu rumbas, aizveldamās pār pakalnu.

*

Ak, grūtās bēgļu gaitas! Kas jūs ir izcietis un izvadījis, tas zin, cik svešumā ir bijis jāpanes rūgtuma un jālej asaru.

Un tomēr dzīvot kautkā jau varēja arī tur — svešos laudīs. Kur vakarā piemetās, tur rītā bija labi. Tad atkal tālāk — tālāk. Laudis traucās uz priekšu. Arī Gārškalni devās projām, iejūkdami lielajā bēgļu burzmā. Dienas aizritēja rūpēs par nākotni.

Lielas bažas darīja taukos aptukušais Ruksis. Ne vienreiz vien pagadījās izdevība no tā valā tikt, jo pircēju netrūka, bet Ruksis taču bija bērnu mīlulis un viņu vienīgais prieks svešumā. Tomēr palika jau vēl Peksis. Un kādā miglainā rītā, kad Aina ar Edžu vēl gulēja, Gārškalns atdeva Ruksi bez liekas tirgošanās Jelgavas miesniekam.

Pamodušies, Aina un Edžus skrēja tūdaļ pa paradumam pie sava mīluļa. Ak, briesmas: kaste bija tukša! Viņi izsaucās un izmeklējās, bet Ruksis bija pazudis, kā ūdenī iekritis. Nu rūgtajām bēgļu asarām pievienojās jaunas. Un mazajiem bēdu draugiem tika iestāstīts, ka tā laikam būšot viņu pašu vaina. Kas zin, vakarā rotaļādamies varbūt atstājuši kasti valā un Ruksis, to manīdams, pa nakti izsprucis. Droši vien tas būšot atgriezies mājup pie Mikša. Lai nu tie abi sargājot māju. Tad bērni nomierinājās. Klusībā tie vēl ilgi sēroja pēc Rukša.

Bēgļu gaitas noveda Gārškalnus Valmierā. Nu jau pa celam daudz kas bija izpārdots no līdzpaņemtā, kas apgrūtināja tālākvirzišanos. Stāvoklis palika arvien saspīlētais un draudošāks. Sitās un pārtika, kā jau nu varēja.

Peksis, palicis viens, bija ļoti sagrauzts un bēdīgs. Arī viņš sēroja par saviem draugiem Miksi un Ruksi, kas tik nesaprotamā kārtā bija pazuduši. Tad Peksi paņēma krustmāte Emīlija sev līdzī uz Sibīriju, kā dzīvu piemīnu no dzimtenes. Tālajā svešumā Peksis atrada sev jaunus draugus.

Džipa un Tobis.

Džipa bija straujš un aušīgs kucens. Pastāvīgi viņa kustējās, lēkāja un aušojās, kā paša nelabā apsēsta. Smalkā pūkainā mātes spalva vēlās jau nost un tās vietā auga jauna pelēki-rūsgana ar sidrabainām zvīgnām pa starpām. Kad Džipa bija diezgan iztrakojusies un izālējusies, tad tā nokrita garšlaukus kur pagadījās un, izstiepusies visā augumā, bija uz brīdi «pagalam». Un kad garais miegs bija izgulēts, tā atmodās, noskurinājās un izstaiņājās, un tad draiskošanās atkal no jauna: košlāja mēbeles, plucināja virtuvē slotu vai ieklupa mājnikiem drēbēs.

«Džipai zobi knieš,» sacīja apteksne Lucija: «vajaga nopirkt bumbu, lai rotaļājās.»

Un kad Elza atnesa no veikala masīvu gutaperčas bumbu, kurū nevarēja ne pārspiest, ne sagrauzt, — Džipai bija lielu lielais jandaliņš. Viņa ķēra bumbu zobos, kas tai pastāvīgi slidēja no muts laukā un, skaļi riedama, ripināja to pa klonu ka visa māja dunēja. Tā bija liela klaburjaks. Reizēm, ieraudzījusi savu kuplo astes galu, Džipa pūlējās satvert to zobos un griezās apkārt kā vilciņš. Un tiešām: Džipa pati bija īsta vilcene. Viņas radu raksti ietiecās slavenā pagātnē, jo vecāki skaitījās īsti tīrasiņu ipatņi no tīras un neviltotas vilku suņu slakas un kādā galvas pilsētas izstādē bija ieguvuši medāli. Tā tad Džipa bija dižciltīgas ģints atvase otrā augumā.

Guļu vieta Džipai tika ierādīta virtuves kaktā, kur šim nolūkam bija nolikts salmu maiss. Bet tai vislabāk patika istabā, kur lielāks plašums un valība. Tomēr šis prieks tika viņai ne visai bieži atļauts, jo tā vēl neprata pa godam uzvesties.

Dienas aiztecēja raibā virknē. Ar laiku Džipa apvēlās par skaistu vilceni. Slaidās kājas un krēpains kakls šķita kā virpotāja izvирpoti. Ausis nenokarājās vairs legani lejup, bet kā smaili trīsstūri leņņi badēja gaisu. Palsi rūsganā spalva ar sidraba zvīgzņām spīdēja uz muguras, pār kuņķu jozās patumša svītra, noslēgdamās trīsstūrainā leņķi uz kuplās astes.

«Brīnišķīgs kukainis!» — dzirdēja uz ielas laudis sajūsminoties. Dāmas apstājās, pavadīdamas Džipu ar izbrīnas skatiem, kad tā, nezdama zobos uzpurņi vai groziņu, tecēja Elzai līdzi ādas saitē uz tirgu un pastaigu. Nu jau viņa bija diezgan mācīta un skolota. Vairs neraustījās un nenīķojās, kad Lucija tai uzmauca kaklasaiti un uzpurņi, bet padevīgi lāvās sevi uzpurņot un priecīgi sekoja saitē līdzi uz ielas.

Džipa prata apsveicināties; sniedza kepu pie satikšanās, lēca pār nūķu un dažreiz pat sēdēja. Arī dziedāt viņa mācēja. Kad tai vaicāja: «Kā Džipa dzied?» — viņa tūdaļ saglauda ausis un drāmatiskā soprānā sāka vilkt: «Ū—va, ū—va!» Dziesma nereti pārvērtās smalkos kolorātūras smīkstos.

Elza gāja uz tirgu, un Džipa tai sekoja ar kurvīti zobos. Tirģus sievas brīnījās: eķu' saimniece atnākusi ar vilķu iepīrkties! Ka tik' nu nesarietu jērus... Bet neķas ļauns nenotīķa. Džīpa turējās rātnī un apzīnīģi.

Nu jau Džīpas suņa mūķā bija aptecējīģis ģads un no lempīģā kucena tā izvērtusīģes par dīķu vīlķeni. Viņa prata būt ļaīķna un pīēmīlīģa ar vīģiem. Svešķs pīēcīģī saņēma bez jēķķādiem starģģāģīķģumiem, ģa tos īēlaīda pa ģalvenām durvīm māģnīēķī. Bet līēlu ļēmbastu tā sacēla, ģa ķāds īēnāķa pa vīrtuves ārdurvīm, nepīēteīķts. Tad Džīpa nepazīna vīesmīlības un nemīteģģās sveķo īēnāķēķģu strostēt ar rīēķanu, ķamēr to apsauķa.

Ar lēno, mīlīgo runci Ansi Džipa sapratās puslīdz draudzīgi, reizēm pat ēda no viena trauka, bet ar pūcīgo Grietu nekāda draudzība neiznāca. Kolīdz Džipa grasījās to apmīlot, Grieta iekērās ar asajiem nagiem tai purnā kā nikna ērce. Tad bija lieliska splaudīšanās, purkšķēšana, riešana un smilkstēšana uz dzīvību un nāvi. Kad Grietai atnāca kakēni, to novietoja virtuvē grozā ar visu ģimeni. Bet kolīdz kakēniem atvērās spridzīgās ačeles, tie rāpoja laukā uz klona, visādi ķekojās un tekalēja, nereti ieklupdami viens otram spalvā. Redzot Grietu čubinoties ar mazuliem, arī Džipai bija pamodušās maigās mātes jūtas. Un viņa saudzīgi aplaizīja ikvienu kakēnu, kas bija piegūlies tai klāt guļošai. Reiz kādā naktī visa kaķu saime bija sagūlusi uz Džipas cisu maisa. Divi inkas, atdalījušies no mātes, atradās pilnīgi Džipas ziņā: viens, tiksmīgi saritinājies kā līkšķītis milža ausī, gulēja tai priekšķepās; otrs, iekēries ar nadziņiem mīkstajā spalvā, rāpoja pa muguru. Un Džipa jutās bezgala laimīga! Arī viņa jau atradās labās cerībās. Visi ar lielu ilgošanos gaidīja kucenus un zīlēja: kas tur nu būšot, kas iznākšot?

Pirms Vasaras svētkiem izbraucām zaļumos uz Ņeskučņoje sādžu, kilometrus sešus no Daugavpils, kur drīz vajadzēja ierasties mūsu Rīgas radiem. Protams, arī Džipa tecēja mums līdzi. Tikai Grieta ar savu saimi palika pilsētā, sētnieces aizgādniecībā.

Atbrauca Rīgas radi un visi kopīgi svinējām priecīgos maija svētkus. Pa kluso mežu, kurā saaucās pelēkie purva strazdi un nūle kā izplaukušajās bērzu tēcēs zvanija dzeguzes, aizgājām uz tuvējo vasarnīču mītni Pogulanku. Ceļā sastapām veco govju ganu ar misīņa tauri aiz jostas. Viņam uz rokas tupēja puce, kuŗu tas nokēris staubērī un pieradinājis no mazotnes. Vecais izskatījās vairāk pēc kāda rēgoņa vai zilnieka.

«Tā ir Pallāda...» viņš murmināja, rādīdams mums vistaisnāko ceļu caur meža laidu.

Kādā rītā, īsi pēc svētkiem, Džipai bija atlēkuši pieci braši vilcēni. Mudite ar Žoržīpu ļoti priecājās un ik brītiņu skrēja uz suņu būdu, raudzīt mazos džipēnus. Pēc divi — trīs nedēļām, kad kuceni jau lumpačoja un kūleņojās pa mauru, kurā sāka birt atziedējušie cerīņziedi, Elza ar Mudīti sarīkoja lieliskas kristības. Kuceni dabūja šādus vārdus: Tobis, Džeks, Nora, Lija un mazā Dzipa. Šai dienai par godu ikviens kucens dabūja ap kaklu zilu vai sarkanu lentu. Visprāvākais un dūšīgākais no visiem bija Tobis. Ar paplatu purnu, resnām kājām un stīvu, nelokāmu mugurkaulu.

Tobis labprāt mīlēja panaškēt. Sevišķi tam garšoja salda kafeja ar baltmaizi un piena putru. Viņš parādīja lielu godu arī citām ēdamām vielām. Ēdamtraukā ielicies ar visām kājām, tas leksēja aizgūtnēm, kamēr citi kuceni laka no malas, kā pagadijās, klankšķinādami ar mēlēm. Rotalājoties Tobis pieveica pārējos ar savu druknumu un svaru, kauču skriešanā bija neveikls un tūlīgs.

Krustmāte errojās, ka suņu saime patērējot daudz piena. Tādēļ kucenus izdāvāja pazīnām un cietokšņa virsniekiem, kauču tiem pašiem bija sava suņu stacija, kur dresēja un apmācīja suņus kara vajadzībām. Arī Džipu aizdeva pie pazīnām. Patika Tobis viens pats. Viņš auga augamo un apvēlās liels un apaļš kā makans. Sevišķs prieks viņam bija pagalmā vistas trandīt. Saimniece tad rājās un ļaunojās. Tādēļ vistu ģēģers tika piesiets kēdē pie būdas. Te Tobim nebija sevišķi jāgarlaikojās, jo Mudite un Žoržīns allaž nāca ar to rotalāties.

Kad tika iets uz mežu, Tobucis lumpačoja līdzī. Kādreiz, ejot gar upīti, tas ieraudzīja atvarā savu attēlu. Domādams, ka ūdens dzidrumā tam pretī snaiķās kāds suņa biedrs, Tobis steidzās klāt un nogrima dzelmē. Drīz viņš uzpeldēja virspusē un iz-

kūņojās malā. Saniknots par tādu neizdošanos, tas īdzīgi nopurinājās un ilgi rēja ūdeni, kas viņu tik nelādīgi saslāpinājis. Vēlāk ūdens vēsums Tobim bija iepaticies un nu viņš labprāt nāca līdzī uz ezeru peldēties.

Četrū mēnešu vecumā Tobis bija izstiepies garumā un platumā un izskatījās kā īsts vilks. Nu jau viņš tecēja līdzī sēnēs un ogās. Redzot laudis likājoties un sēnes laužot, arī Tobis norāva ar zobiem staltu pokīti — sarkancepurīti, izraibinātu baltiem plankumiem un daudzpunktiem, svinīgi paceltu galvu pīnezdams to Elzai. Tā bija indīgā mušmīra...

Reiz Tobī, mežā sienāžus tvarstām, bija īerāudzījušās žīdīetes. Domādāmas, ka tas mežā vilks, tās pameta savus gēozus un nejaukī kliegdamas lajda lēkas valā. Otrā dienā krievu laikrakstā parādījās plašs ziņojums, ka mežā, netālu no vasarnīcām, uzklīdis vilks, kas pārbaidījis ogotājas un apdraudot visu apkārtnī... Valdības pīnākums esot sarīkot plašas medības...

Tobis nedomāja nevienu apdraudēt. Arī valdībai tas nesagādāja nekādus rūpestus, jo viņam bija savs numurs — sava «vilka pase» un savs uzpurnis. Rudenī Tobis tika nodots suņu skolā. Tur viņu mācīja visādās suņu gudrībās — kā māju apsargāt, durvis attaisīt, kurpes un zābakus atnest. Galvenais Tobja nopelns bija tas, ka viņš palīdzēja vecmātei virtuvē malku sanest.

Mušplēsis.

Kādu vasaru es pavadīju Dzeguzītēs pie Nometnes stacijas. Šī stacija bija vismazākā dzelzceļa stacija pasaulē, uzcelta pagaidām, un tajā varēja apgrozīties viens vienīgs cilvēks — stacijas priekšnieks. Viņš pats tad arī bija saimnieks un kalps šai pieturas punktā: pats rīkotājs, pats darītājs. Tā jau tas mēdz būt visās mazās vietās, kur neliela kustība un rosība. Stacija tika ierīkota vasarnieku, sevišķi kara pulku dēļ, kas te ieradās ik gadus vasaras nometnēs. No tā, lūk, šī mazā stacija mantoja savu nosaukumu un izskatījās no ārpuses kā labs bišu strops. Labāk gan tai pienāktos vārds Žirga, jo tepat, dažus simts soļus, blisināja saulē Žirgas ezers. Arī tas nebija lielais un, kā nokautnējies, slēpās aiz tīrumu ežām un krūmiem. Un tā kā stacija bija tik maza un niecīga, viņas nosaukuma dēļ neviens iebildumu necēla.

Parastā ātruma vilcieni pieturēja pie Nometnes taisni tik ilgi, cik bija vajadzīgs lai izkāptu no vagona. Bet ja kāds ausijās apkārt vai tūlojās, tādu vilciens aizrāva tālāk.

No Dzeguzītēm tad allaž varēja noraudzīties aizritošajās vagonu rindās. Kā smagi elsa un šņākāja kamielim līdzīgais tvaikvedis, izgrūzdams no apkvēpušā dūmlaiža tumšus dūmu mutulus, kas vijās dzelzu rumākam līdzī kā pinkainas krēpes. Un kad rumāks aizjonoja pār kalnu, pazuzdams mežā, krēpes vēl ilgi plīvoja virs zalajiem priežu cekuliem.

Kādreiz sēdēju pie rākstāmgalda un pārlasīju dzejoli, kurū biju uzrakstījis. Vilciens patreiz aizdārdēja pa līniju, sviezdams gaisā tumšus dūmu mutulus, un ātrais pēcpusdienas vilciens jau nepieturēja pie mazā bišu stropa — Nometnes. Sēra no-

skaņa iezagās dvēselē. Vēl ilgi es raudzījos pāri saulē blisinošai Žirgai uz zaļo Pogulankas meža ielokū, kur dunēdams un šņākdams ienira tumškrēpains dzelzu rumāks. Man likās, ka manā istabīnā vēl arvien' atbalsojas aizjonojošā rumāka dipoņa. Nē, tomēr, kautkas tiešām dunēja, kauču bija pagājis labs laika spridis, kopš troksnim vajadzēja izzust tātumā.

Dun — dun — dunn...

Sāku klausīties. Nu bija skaidri dzirdams: dunēja tepat istabā. Klausījos un vēroju, un tūdaļ atradu trokšņa cēloni.

Istabā norisinājās briesmīga traģēdija: divu cīņu uz dzīvību un nāvi. Slepka vība... man iešāvās prātā.

Tiešām, vistuvākā brīdī bija sagaidāma slepkavība, kas draudēja notikt manu acu priekšā. Un man vajadzēja būt šīs traģēdijas aculieciniekam. Tas bija tik drausmīgi!

Es sēdēju kā sastindzis un vēroju. Cīņu laikmets, tā nodomāju un gribēju doties vājākajam palīgā. Bet vājākais bija tas stiprākais un lielākais — īsts mizenis, salīdzinot ar otru cīkstoni. Un, turklāt, šie cīkstoņi nebija cilvēku dzimuma, bet pavisam no citas — spārnaino kukaiņu pasaules. Divi plēsoņas un asinssūcēji. Kā viņi cīkstējās, kā mazais Ikšķītis ar lielo Milzi pasakā.

Cīņas lauks atradās tepat aiz rakstāmgalda istabas kaktā, kur pie loga augšējā slēģa pēc visiem arhitektūras likumiem bija klusībā uzcelta zirneklā maldu pils.

Šai skaistajā maldu pilī zirneklis ievilināja aušīgās mušas, neapdomīgosodus un tūlīgos insektus, kas aplam vieglprātīgi laidelējās savvalā apkārt pa plašo izplatījumu. Logs stāvēja allaž vaļā, lai gaisa spirtums ieplūstu istabā.

Vai tam, kas iemaldījās nejauši šai maldu pilī! Laukā vairs tas netika. Sava pārsteidzība tam bija

jāizpērk ar dzīvību. Kolīdz kāds insekts iekļuva pilī un sapinās veikli izliktajos zīda tīklos, tūdaļ pilskungs izlida no savas paslēptuves loga šķirbā un steidzās pie nelaimīgā. Nevis lai palīdzētu un atbrīvotu, nē — tam bija gluži cits nolūks.

«Ā, putniņ, nu tu esi manos nagos!» tā runāja ik kustība tai steigā, ar kādu pilskungs, zirneklis, tuvojās nelaimīgajam viesim. «Jā, mīlais, nu tev klāsies pavisam labi...» it kā nīrgājās zirneklis un steidzīgi apmeta viesim vai viešpai pavedienu, kas nebija pārraujams. Savaņgojis nelaimīgo, viņš metās tam virsū un izsūca dzīvības sulu — asinis. Mīkstčaulīgie odi un glēvās mušas lēti padevās un žēli džinkstēja nāves agonijā.

Šoreiz bija citādi. Šoreiz maldu tīklā bija ieskrējis prāvs kukainis. Brūngani pelēks, lielu galvu un platām uz āru izspiestām acīm. Tas bija dundurs, arī asinssūcējs. Kājas tam sapinušās tīkla smalkajos pavedienos. Kā viņš nu spārdījās un kārpījās, vēcināja ar spārniem un nāves bailēs sitās uz visām pusēm, gribēdams vaļā kļūt. Drudžainās spārnu vēdas, šķelot gaisu, radīja rūkoņai līdzīgu troksni, ko es, domās nogrimis, noturēju par vilciena dunoni.

Nu viss noskaidrojās. Es piecēlos un dziros iet atpestīt nelaimē kritušo dunduru, bet pēkšņi radusies doma atturēja mani no šī zamarietiskā soļa. Vai dundurs nav lielāks asinssūcējs un laundaris, nekā zirneklis? Dundurs uzkrīt ar aso dzelonu cilvēkiem, vajā lopus un liek tiēm bizot prom no ganībām, sakarā ar ko krīt piena raža, kamēr klusi lēnīgais zirneklis iznīcina kniņšus un mušas — šos kaitīgos insektus, kas aptašķī sienas, mēbeles un iznēsā slimību digļus no slimiem uz veseliem. Domās es nostājos zirnekļa pusē, kā viņa sabiedrotais. Kauču katra sāpju un nāves cīņa ir pretīga, tomēr šīnī gadījumā tai bija zināms attaisnojums. Turklāt dundurs bija daudz pārāks augumā un spēkā par zirnekli, un šim

milzenim bija vēl dažas citas priekšrocības: ātrie un spēcīgie spārni, asais dzelonis un platās acis. Turpretī zirneklis bija gluži mazs, tuvredzīgs un bez spārnēm; vienīgi veiklība, gaŗie taustekļi un burvju kamoliņš, no kura tas vajadzības brīdī varēja šķētināt smalkus pavedienus, līdzēja viņam kaut kā vilkt savu kukaiņa dzīvi.

Atdevis savas simpatijas zirneklim, es noraudzījos kukaiņu turpmākā ciņā.

Atspēries tīklā, dundurs sitās un raustījās kā āprātīgs, draudēdamš izpostīt zirnekļa celto maldu pili. Bet velti. Kājas un ķermenis bija sapinušies daudzajos pavedienos, tik' spārni vēl vēcinājās brīvi, saceldami nejauku rūkoņu. Dundurs spirinājās šurp — turp, kā mākoņu miglā iestidzis aeroplāns. Tik' tiko tas nesarāva smalkos balstus. Šai mirklī it kā atmodās tīkla malā sastingušais zirneklis. Piesteidzies pie nāves bailēs trakojošā dundura, tas laida darbā savu burvju kamoliņu un, veikli riņķodams, sasaistīja milža spārnus. Dundurs vēl ķepurojās un raustījās, tad viņš palika arvien rāmāks un beidzot apklusa. Nu zirneklis nogalināja savu gūstekni, lielo milzeni.

Otrā rītā es atcerējos notikušo traģēdiju un gāju apskatīt vakarējo kaujas lauku. Sapostītā maldu pils bija pa nakti atremontēta. Dundura likis gulēja uz palodzes, bet pats varonis bija noslēpies savā paslēptuvē — loga šķirbā. Lai to izvilinātu dienas gaismā, es noķēru mušu un iemetu tīklā. Sajuzdama sevi vangībā, muša raustījās, spārdījās un žēli džinkstēja. Šī džinkstēšana izklausījās kā raudāšana.

I — ī — ī...

Nebija ilgi jāgaida. Tūdaļ zirneklis izlīda no paslēptuves, savangoja džinkstošo mušu un to nomaitāja. Ar otro un trešo mušu notika tas pats. Zirneklis rīkojās izveicīgi un plānveidīgi, kā lielākais speciālists. Vispirms viņš sasēja mušu smalkajos

pineklos, sapīdams kājas un spārnus kā arestantei, tad nogalināja to ar spēju dūrienu galvā. Kad muša bija diezgan izsūkta, viņš izmeta to nekavējoši laukā no tīkla. Dažudien' vālājās uz naldzes pieci — seši mušu liķi. Tā strādāja šis mušplēsis, veikli un izmanīgi, kā lielinkvizītors Torkvemada, nepazīdams ne žēlastības, ne piedošanas. Mušas drebēja viņa priekšā.

Kāda neizsakāmi smieklīga ironija: zirneklis bija četri pāri acu, bet mušai — četri tūkstoši pāru! Un tomēr zirneklis bija pārāks.

Es ļoti iecienīju savu mušplēsi. Man patika viņa veiklība un izmanība. Cīņā uztura dēļ tas bija centīgs un nenogurstošs. Turklāt ar savu darbību viņš atnesa tikai labu, iznīcinādams kaitīgās mušas, odus un moskītus.

Mans mušplēsis darbojās enerģiski un barojās, pieņemdamies svarā un augumā. Pa vasaras karstajiem mēnešiem, kad saules svelmē dzima un perinājās leģions insektu, pārtikas pietika bagātīgi un atlicin. Mušplēsim tad darba bija pilnas rokas. Viņš nobarojās un apvēlās apaļš kā miesnieks. Mājoklis loga šķirbā nu bija par šauru un neērtu. Un kādreiz, kad tam vajadzēja paslēpties, viņa resnais pilnīgais rumpis šķirbā aizspriedās. Pēc šī starpgadījuma mušplēsis pārvietojās uz citu dzīves vietu, tumšā stūrītī zem loga slēga, netālu no savas maldu pils. Nereti viņš izdarīja šai pilī visādus remontus, nostiprinājumus un piebūves, saskaņā ar laiku un vajadzībām.

Rudens sākumā, kad mušu saime sāka izzust lietū un vējos, es ņēmu mušplēsi savā aizgādībā. Mans galvenais un vienīgais uzdevums bija piegādāt tam barību. Pavaļas brīžos ķēru ar kritiņu mušas, kas bija palikušas čadīgas un uzmanīgas, un metu tās zirnekļa tīklā, kur mušplēsis tās nomušīja. Nereti tam pagadījās bagāts laupījums — branga

mušu maltīte. Veselas desmit mušas viņš notiesāja dienā, kā desmit cāļus Romas gārdēdis Lukulus.

Dižens un skaists bija mans mušplēsis. Iebrūni pelēks ar raibu mušplēša krustu uz svībulainās muguras. Viņš vairs nebaidījās no manis un, ērti izlaidies, gulēja turpat savā mikstajā tīklā, maldu pili.

Un vēlā rudenī, kad es pārvietojos uz ziemas dzīvokli, manas lielākās rūpes bija par mušplēsi. Tad es izšķīru tā likteni: ņēmu to sev līdzi uz pilsētu.

Mušplēsis iztrūcinājās, kad sāku to gūstīt, un bailīgi slēpās savā maldu pils tīklā, kamēr sapinās. Beidzot dabūju viņu rokā. Kāds makans, nobarojies pa vasaru. Īsts miesniekmeistars. Tūkstošiem mušu un insektu viņš iznīcinājis, ievilinādamš tos savā maldu pili. Ak, kā nu nobīlī tas ķepurojās garajām kājām un taustekļiem! Manāmi viņš apmierinājās, kad novietoju to sērkokļu kastītē. Ierāvis pašā kaktiņā, tā viņš tur zvilnēja, gaidīdams kas notiks tālāk. Viņam pietika ar mazo sērkokļu kastīti. Jā, cik nu tādām vīram vajadzīgs tās platības! Mazinā kā ķipars. Novietoju to ar visu mājokli mētela kabatā. Laiks bija doties uz pilsētu. Vedēja rati jau aizdārdēja pār kalnu ar mantām. Atsveicinājies no laipnajiem vasarnīcas turētājiem, sēdos uz velosipēda un gar dzelzceļa stīgu devos mājup uz ziemas mitekli pilsētā.

Izbraucis cauri skaistai vītolu un apšu gatvei, nokļuvu uz plašās cietokšņa teritorijas. Patreiz uz laukuma apmācīja kareivjus. Ierindas grupējās noteiktā kārtībā, soļojot uz priekšu un atpakaļ. Komandas saucieni bija dzirdami tālu pār lauku; tur vienā stūrī ganījās staltie kara zirgi. Gar laukuma malu starp stāvajiem cietokšņa mūriem un dziļajām skanstīm vijās maza upīte. Izlocījies pa vaļņiem un smilšu pauguriem, ceļš izveda uz šosejas, kas stiepās pa stāvo Daugavas krastu. Dzīli lejā, vakara saules apspīdēts, zalgoja rāmais ūdens līmenis. Vietumis

straume sitās gar akmeņiem, saceldama burbuļus. Otrā krastā, kokos iekupusi, gulēja Randene. Lielais dzejnieks Rainis tur pavadījis savu bērnību. Tālāk pret vakariem terasveidīgi slējās Ilūkstes augstumi ar zaļiem laukiem, mājām un dzelteniem koku puduriem.

Vērodams skaisto dabu, biju piebraucis stāvajam krastam tuvu klāt. Vajadzēja notikt vismazākai nejaušībai un es droši vien gulētu mitrajā vilņu klēpī. Mušplēsim tad pienāktu bēdīgs gals. Kas zin, varbūt man pašam arī.

Nu jau drausmīgie cietokšņa mūri bija aiz murguras. Ceļš bija tik gluds un braukšana labi secās. Lielās milzu apses gar abām šosejas malām plēta lapinos zarus, kā necaurredzamu jumtu, ko rudens salnas bija izraibinājušas zeltainiem ielāpiem. Pa šo ceļu gar stāvo Daugavas krauju allaž mīlējis staigāt Pumpurs. Varbūt te viņš iesācis dzejot savu «Lāčplēsi», dzīvodams Daugavpili.

Iepiešojis savu pašskrēji — rumāku, es ar slaidu stiepienu ieauloju pilsētā. Bruģa akmeņi nejauki kratīja un tricināja. Kabatā mušplēsis droši vien nodomāja, sak', nupat koz' sākās zemes trīce. Bet te pat jau bija klāt Saules iela un tas nams, kurā es dzīvoju.

Kamēr Elza ar Anu izkrāvāja sāļus un nokārtoja mēbeles, es nopēmos ar mušplēsi. Bija jāatrod pienācīga vieta, kur to novietot. Dzīvoklis bija ērts un plašs, un par telpu trūkumu gausties nevarēja. Jaunajam iedzīvotājam, kas vēl arvien' atradās sērkokociņu kastītē, nevajadzēja ne kabineta, ne gulamistabas. Un tomēr... jā, tomēr nebija nemaz tik viegli to iedzīvokļot.

Apskatījis istabas, es sāku kaut ko novērot. Proti, tukšajā dzīvoklī pa vasaru bez jeb kāda īres līguma bija patvarīgi iekārtojušies mušplēša radnieki, varbūt — skaitot no pasaules radīšanas — miljonu paaudžu augumā. Arī viņi bija istabkaktos

un logu spraugās sacēlušī savas maldu pilis, lai tajās ievilinātu aušīgās un neapdomīgās mušas, kuŗu izdēdējušie liķi mētājās uz klona un palodzēm. Visvairak nelūgto iemītņieku bija saradies manā kabinetā, mājas saulainajā pusē, un virtuvē. Apbrīnījusies ar slotu un slaukāmo lupatu, Ana jau taisījās ar vienu rokas vēzienu nojaukt zirnekļu tik savdabīgā stilā celtās tīmekļu pilis. Es vēl laikā atturēju viņu no šī grautiņa.

«Nu jau atkal sāksies eksperimenti!» kurnēja Elza. Protams, viņai kā nammātei rūpēja dzīvokļa tīrība. To jau es paredzēju un tādēļ steidzos iekārtot tā, lai vismaz kabinetā viss paliktu neaizskārts. Tas Elzu zināmā mērā samierināja, un savam mušplēsim es ierādīju siltu kaktiņu kabinetā. Saudzīgi izņēmis no sērkociņu kastītes, novietoju to kādā zirnekļtīklā, kas ērti aizstiepās no grāmatplaukta līdz sienai un bija ļābi novērojāms, sēdot pie rakstāmgalda. Te arī glabājās vairojamais stikls, kuŗu vajadzības gadījumā varēju izmantot.

Visu vakara cēlienu mušplēsis zvilnēja kā sa-stindzis tīklā, ieslēpies vistumšākā kaktiņā. Nekādu dzīvības zīmju viņš pagaidām neizrādīja. Es būtu noturējis viņu par beigtu, bet — pārvietojot no kastītes tīklā — varonis snaicīja taustekļus un kustināja garās kājas. Tā tad viņš — dzīvs, tikai drusciņ apstulbis jaunajā dzīves vietā. Pilsētā taču bija citādi, nekā uz laukiem. Arī gaisa citāds. Pie visa tā vajadzēja pierast, tā sakot, aklimatizēties. Šī aklimatizācija norisinājās daudz ātrākā tempā, nekā to varēja paredzēt.

Jau otrā dienā mušplēsis bija uz pekām. No-kratījis vakarējo stingumu, viņš uzmanīgi aptekāja svešās maldu pils robežas, rūpīgi iepazīdamies ar acumirkliġo stāvokli. Uzrāpies uz grāmatplaukta augšējās malas, tas kā veikls trapeciants*) nolaidās pa savu paša vērpto pavedienu atpakaļ uz tīkla, ne-

*) Gaisa vingrotājs.

mierīgi rāpojot uz priekšu un atpakaļ. Varbūt viņu mocīja izsalkums? Brokastlaiks bija jau pāri, bet neviena muša vēl nerādījās maldu pils tuvumā. Rudenīgais vēsums, likās, sabaidījis arī mušas: istabās to tikpat kā neredzēja, toties virtuvē, kur siltāks, vēl bija Dieva svētība. Es lūdzu tās saudzēt priekš mušplēša. Vienīgā pārtika viņam bija mušas. Viņa uzdevums tās iznīcināt.

Noķēris virtuvē brangu spārnaini, es nesu to mušplēsim. Muša ķepurojās un spirinājās, vēl vairāk satīdamās smalkajā tīklā. No sākuma mušplēsis nelikās par brango vaņģinieci ne zinis, ierāvējis savā sastingušajā novērotāja pozā. Varbūt viņš neticēja, ka tam cepetis pats mutē krīt, kā Lejputrijā, kauču pie tā bija pieradis. Piepēži maldu pils sakustējās savos pamatos: no grāmatplaukta puses steidzās šurp mušplēša vārdabrālis, kāds no viņa ģints pārstāvjiem, tumšs, ar garām kājām un taustekliem. Šis droši vien bija maldu pils tiešais īpašnieks, bet tagad izsalcis un izbadojies. Veikli viņš tuvojās mušai, kas spārdījās tīklā lielās nāves bailēs.

Tumšais rāpulis grasījās patreiz uzbrukt mušai, kad pēkšņi sakustējās mušplēsis. Visu laiku viņš bija mierīgi vērojis, vai uz laupījuma dalībām neieradīsies kāds cits pretendents. Un tas nu bija noticis fakts. Tūdaļ mušplēsis steidzās svešajam sāucensim pretī un aizsprostoja tam ceļu, varonīgi izstiepis kājas uz visām pusēm. Tumšais svešinieks apstājās, it kā novērodams savu pretinieku. Tad viņš saslējās un metās mušplēsim virsū. Norisinājās divkauja uz dzīvību un nāvi. Šoreiz starp diviem ģints piederīgiem.

Mušplēsis neiztrūcinājās un nemuka projām, it kā to vien būtu gaidījis. Viņš slējās veikli pretī un apkampa svešo ar saviem taustekļiem. Svešais mēģināja dot mušplēsim nāvīgu triecienu, bet tas ikreiz veikli izvairījās. Tā cikstoņi spēkojās labu brītiņu. Reizēm tie izšķīrās katrs savmaļš, bet jau

nākošā acumirkli metās no jauna virsū viens otram, nikni rikodamies ar taustekļiem un dzeloņiem. Šī cīņa atgādināja leģendāro Lāčplēša cīņu ar Melno bruņinieku Daugavas stāvajā krastā.

Beidzot uzvarēja mušplēsis. Savaņģojis tumšo pretinieku stipros pineklos, viņš nobeidza to ar parasto cirtienu galvā. Tikai tad varonis devās pie mušas, ieturēt kārtīgu mielastu. Tā viņš barojās, kamēr virtuvē pēdējā muša bija izķerta. Jaunas vietā vairs neradās, jo laukā visur dvasoja ziemelīgs stingums. Tikai istabās, kur krāsnis sprēgāja degošas malkas pagales, izplatījās patīkams siltums.

Dabā viss bija iegrimis ziemaš miegā. Lauki un lejas aplāti baltu sniega vilnaini. Vecās apses uz šosejas sen nometušas savu krāšņo lapu greznumu. Kailie zari locījās asajā ziemelvējā, kā nikna drudža kratīti. Pa ielām virpuļoja sniegputenis un no pajuntēm nokarājās garas ledus pīperes. Putni, kas vasarā spurdza pretī ik no krūma, aizlidojuši uz tālām saules zemēm, kur zem zilajām dienvīdu debesīm zied rozes, kuplo palmas un magnolijas. Te viss sastindzis ledū un ieplacis dziļajās sniegpupenās. Reti kur redzams kāds pelēksvārcis zvīrbulis vai izkāmejusi vārna. Mušas un insekti sen aizgājuši ziemaš snaudā, varbūt krituši aukstuma ķerti. Arī mušplēsis bija pazudis. Iznīcinājis mājā savus ciltsbrāļus, viņš, padodamies instinkta varai, bija devies garajā ziemaš dusā. Vēlāk atradu viņa gulvietu. Tā bija izraudzīta klusā un nepieejamā vietā: šaurajā spraugā starp sienu un grāmatplauktu. Viņš gulēja savā šūpuļtīklā, ko bija audis šim nolūkam. Gribēdams pārliecināties, cik dziļa mušplēsim viņa ziemaš snauda, es saudzīgi aiskāru to ar līnijālu. Iztrūcinājies, mušplēsis pietrūkās un izrāpās uz tikla malas. Velti nogaidījis un neizpētījis traucējuma cēloņus, viņš ievilkās atpakaļ savā migā un nogulēja tur līdz pavasara atmodai.

Kad saules stari žilbināja acis, piekrastē ziedēja dzeltenās pienenes un vecajām apsēm raisījās brūni pumpuri, mušplēsis jau sen bija darbā. Viņam bija jāuzceļ jauna maldu pils, vecās noārdītās vietā, un jāstājās sargpostenī uz vakts. Kolidz iespindzējās pirmās mušas ar neveikliem reimatisma sarautiem spārniem, mušplēsim darba vairs netrūka, arī barības. Jo: kas strādā, tas ēd. Ģarajā ziemas miegā tas bija izkarnējis un sarāvis gluži maziņš. Drīz vien viņš atkal uzlabojās, atkopās un bija cītīgs mušu mednieks augu vasaru.

Kora un Inka.

«Bērni, nu varam iet mājup: nu grozi pilni,» teica vecmāte, pieceldamās no celma, uz kuŗa bija sēdējusi.

«Jā, vecomāt,» atbildēja Kārlēns, «manā groziņā tikai poķīši un kāda reta gailenīte.»

«Arī mans groziņš pilns līdz malām,» atsaucās Ilga. «Es lauzu, kas ceļā pagadijās: bērزلapes, poķīšus, rudmiesītes, vilnišus, liepenes un beciņas.»

«Tad jau ejam ar', kā tiekam pirms pusdienas mājā,» skubināja vecmāte, nogriezdamās pa' stigu mājas virzienā. Jautri vīterodami, bērni sekoja tai nopakaļ. Sēņots bija tiku tikām. Izstaigātas plašās meža rozas un izokšķerēti purva sokļi, kuŗos vēl tvanēja reibinošo vāverāju indīgā smarša. Lūzdami sprakšķēja zem kājām zari, locījās papardes un brūklēnāji.

«Lūk, kuŗ olnīca!» iesaucās Ilga.

«Ta jau tikpat kā mājā,» noteica vecmāte, palīdzējama Kārlēnam nest sēņu groziņu.

Sēņotāji apstājās rokas atpūtināt pie Avotlejas šķūnīša. Žēli naudēdams, no šķūņapakšas izkunkuloja mazs novārdzis kaķēns. Mutīti čāpstinādams, tas trinās vecmātei pie kājām.

«Kāds maziņš!» priecīgi iekliedzās Kārlēns.

«Izbadojies, nabadziņš,» ieminējās Ilga. Dziļa līdzcietība skanēja viņas balsī.

«Kādi nekrietni laudis!» pukojās vecmāte: «pametuši bada nāvē mazulīti. Lai ar' tas lopiņš, tak viņam tāpat sava dzīvība.»

«Vecomāt, ņemsim kaķīti līdzī uz māju,» ieminējās žēlsirdīgā Ilga, glaudījama mazo spalvainīti. «Redz', kāds viņš skaists!»

«Un kādas tam zilas actiņas!» priecājās Kārlēns. «Tas būs mans inka.»

Pēc neilgas atpūtas sēnotāji virzījās tālāk. Spalgi nāudēdams, viņiem nopakaļ ķepuroja pamestais kaķēns. Mazā dzīvnieciņa nāudā skanēja izmisms un vaimanas. Ilga to pacēla un ielika sev priekšautā.

Mājā kaķītis tika dzirdināts ar siltu, nule slauktu pienu. Viņš vēl neprata lakt, čāpstināja lielā izsalkumā mutīti un rīstījās.

«Labāk lieciet kaķēnu mierā, ka neaizrijās,» sacīja Ilgas māte. «Un tā vien pieraugiet, ka Kora to nenomuši...»

Bet Kora izturējās pret mazo atradeni laipni un augstsirdīgi. Pienākusi tam klāt, viņa to mīli aplaizīja, kā savu pašas bērnu. Koru pašu mocīja lieli sirdēsti: viņai tikko vakar bija atņemti kuceni un aizdoti projām svešās sētās. Velti tos Kora izmeklējās pa šķūni un laidaru, gan izšukījās zem klēts, tak bērnu nejutin! Pienrietēja viņai vēl tesmeņos, bet trūka zīdaiņu.

Bija noticis liels brīnums, kas reti atgadās dzīvnieku pasaulē. Šis brīnums apgāza sakāmvārda patiesību: «Dzīvo kā suns ar kaķi!»

Diendusa gāja uz beigām. Laudis bija izklīduši pa lauku. Istabā atradās vecmāte, ņemdamās ar zeķu lāpīšanu. Piepēži viņa izdzirda kautko šnakstam. Šnaks — šnaks! atkārtojās aizkrāsnī. Nolikusi lāpekli, vecmāte gribēja iet un pārlicināties par savādo un tomēr tik pazīstamo skaņu cēloni. Apstājusies aizkrāsnī, viņa skatījās un vēroja, tad sasīta plaukstu un izsaucās:

«Ai!...» Pagājusi līdz istabas durvīm, vecmāte skaļi aicināja: «Jautiņi, ai jautiņi! Nāciet šū!» Istabā ienāca Ilgas tēvs, Ilgas māte, Ilga un Kārlēns.

«Kas ta' nu atkal lecies, vecomāt?» vaicāja Ilgas tēvs, pētoši raudzīdamies visapkārt un neko sevišķu neatrazdams.

«Lūk še, lūk šel!» norādīja uz aizkrāsni vecmāte. Ziņkārīgi visi raudzījās aizkrāsnī. Tur gulēja Kora, saritinājusies kamolā. Viņai kājstarpā kūņojās kakēns, aizgūtnēm zīzdams tās pienu.

Šņaks — šņaks! skaļi šņakstināja mazais spalvainītis, mīcīdamies Korai pa kājstarpu. Sajutusi laužu klātbūtni, Kora kaunīgi pacēla galvu un, it kā piedošanu lūgdamās, pavēdināja ar asti. Tad viņa sāka saudzīgi aplaizīt vāro kaķa bērnu, mazo bārenīti...

«Re', kā inka zīž suņa pienu!» attapās Ilga.

«Mazais inkulitis... Lai nu zīž vien pilnu vēderu. Lūk, kā pietaisījies Korai klāt, tak sava gudrība!» smējās Ilgas māte.

«Tēt, diez' vai inka nenobeigsies no suņa piena?» bažīgi jautāja Kārlēns.

«Ne jau ne, dēliņ. Kur nu šis nobeigsies, runguls tāds! Kora izbaļos to kā lielmani,» tēvs paskaidroja. «Tik' nu pie laika izgudrojiet vārdu.»

«Tas būs mans kakēns. Sauksim to tāpat par Inku!» svarīgi iebilda Kārlēns.

«Nu tad jau lai iet ar' Inka. Jauks vārds,» noteica vecmāte. «Lūk, te nu ir suns ar kaķi!» viņa vēl piemetināja, zīmējoties uz sakāmvārdu.

Inka auga augdams un apvēlās apaļš kā makans. Garā nejaukā spalva nozuda un tās vietā dīga kupla un pelēka ar skaistiem strīpu rakstiem sānos un uz muguras. Korai piena nekad netrūka un viņa to labprāt atdeva mazajam Inkuļam. Un kad ķipars sāka palikt nebēdīgs, rāpās audžu mātei uz kakla, to bužināja un nerātņi plīkēja ar mazajām ķepiņām pa purnu, — Kora neapskaitās, ļaudama mazajam nebēdniekam pilnu vaļu. Inkā sāka pamosties viltīgā kaķa daba. Tas izdomāja visādus niķus. Pazuda kautkur tuvumā un tad, kūkumu uzmetis, piepēži drāzās

laukā no paslēptuves un sāka Koru villāt aiz ausīm un plucināt. Kora nelikās par mazā ķipara draiskulību ne zinīs, tam padevīgi lāvās un labsirdīgi vēdināja ar asti. Inkam šī aste bija neizsmelams prieku un jautribas avots. Tādās reizēs tas uzklupa astei, plucināja to un vēlās pa klonu kā virpulis. Un kad vecmātei no klēpja noslidēja dzijas kamols, Inka bija tam pirmais klāt un izvirpuļoja to pa kaktu kaktiem. Vecmātei tad bija lielaš pūles kamolu rokā dabūt.

«Pagāns, nu izvarzās visu kamolu! Ka nemšu kādu čučakoku...» sirdijās vecmāte. Bet nekas ļauns nenotika, jo Inku tā mīloja. Kārlēns ar Ilgu tādās reizēs tik' smējās. Smējās arī vecmāte.

Vislabāk Inkam patika «peļu rotaļa», kad Kārlēns vai Ilga piesēja diegā lupatu vīstoklīti un vilka to pa klonu. Ak, kas Inkam tā bija par skriešanu, kas par ķeršanu! Kuplā spalva sabozās, acis zibēja un pats viņš bija tik veikls, it kā tam kaulu nemaz nebūtu.

Starp Koru un Inku bija nodibinājusies vislielākā draudzība. Kur gāja viens, tur sekoja otrs. Ēda abi no viena trauka un naktīs gulēja vienviet'. Kad Kora saritinājās kamolā, Inka ieslēpās tās garajā spalvā un sāka malt uz visiem ganģiem. Virtuvē, kur tiem bija ierādīta guļas vieta, nereti iečirkstējās circenis; bet, iztrūcinājies no Inkas dzirnaviņām, tas nereti aplusa savā circeņdziesmā.

Rītos Inka un Kora bija jau agri kājās, tiklīdz sāka svīst gaismība. Tad viņi kašājās un grabinājās pie durvīm, lai tos laiž istabā. Un Inka bija novērojis no laudīm, ka viss durvju vēršanas noslēpums glabājas kliņķī. Pakāpies uz Koras pinkainās muguras, Inka mēģināja uzlēkt uz kliņķa. Šo mēģinājumu tas atkārtoja, kamēr ar savu miesas svaru nospieda kliņķi un durvis atvērās. Nu durvju vēršanas māksla Inkam bija rokā, un abi ar Koru tie varēja lēti iekļūt no virtuves istabā, kur bija ērtāks un gaišāks.

Kora prata sēdēt. Kad parādīja kaulu vai mai-
zes gabaliņu, viņa attupās uz pakalķājām un, priek-
šējās izstiepusi, lūdza apsolīto. Arī Inka izmācījās
«lūgt». Nereti tie abi nosēdās viens otram blakām,
bolīdami acis svinīgā «lūgšanā». Protams, tādās
reizēs tiem allaž kas atkrita no saimes galda: kauls,
maizes gabals vai gaļas kripata.

Tā Inka ar Koru saauga un nebija šķirami. Un
kad Ilga dzina lopus ganos, Kora tecēja arvien
līdzī. Reizēm arī Inka lumpačoja nopakaļ pa olnīcu.
Inkas vienīgais naidnieks bija melnais auns, kas to
nevarēja labi ieredzēt un, kur vien spēja, lūkoja iz-
rādīt savu ragu stiprumu. Pagadījās, ka Kora uzoš-
nāja rugājā pelu alu. Tad sākās pelu medības. At-
spērusies smiltīs, Kora tikmēr kašāja, kamēr pele
bija rokā. Peli nomušīja Inka. Viņam tik ļoti garšoja
svaigs pelu cepetis. Mājā visas peles bija sen izķer-
tas, tādēļ vajadzēja iet uz tīrumu medībās. Kad pele
iemuka alā, Kora to izkašāja.

Abi draugi sargāja uzticīgi māju. Reiz Inka bija
uz dažām dienām pazudis. Kora tad staigāja apkārt
bēdīga un žēli smilkstēja. Beidzot ieradās Inka.
Prieki nu abiem draugiem bija neizsakāmi. Tie sa-
dūra kopā purnus un ļautri vēdināja ar astēm.

Priecājās arī mājas ļaudis, kas spalvainos drau-
gus bija iemīlojuši.

Ciņa ligzdas dēļ.

I.

Pavasaris togad pagadijās ļoti agrs. Marta beigās sabruka dziļās sniega kupenas, noskrēja ūdeņi, un uz atkusušajām cinatām ieradās pirmie dziedoņi. Ežmalās saulgozī plauka zilie vizbulīši un baltās vistukājas. Uz tīruma starp pērnajiem rugājiem viesās zaļa zālite. Olnīckalnā, kā čadīgi lidoņi, gaisā spurdza cīruļi.

«Liru-liru-lā!» padebešos nemitīgi tarkšķēja viņu dziesmotais propellers.

«Kli-kli-kli!» mežmalā ieklidzinājās tumšā sarkancekulainā dzilna, un birzī šalkoja pirmās pavasara vēsmas.

Arī Kalvu dārzs bija pilns dziesmu un sanāpas. Plaukstošos ķiršu zaros bezbēdīgi čivināja zvirbulu koris. Kuplzarainajā kļavā, kur patlaban raisījās pirmie ziedu pakari, spalgi svilpoja melnsvārcis strazds. Viņa skaļā svilpe skanēja tālu caur dārzu. Palejā piesaulē atradās drava — kādi desmit stropi ar saimēm. Ap skrejcaurumiem tekalēja un laidelējās bites, vingrinādamas spārnus pēc garās ziemas guļas. Dažas varēja jau itin brangi skriet, citas, apreibušas no saulainā gaisa, pacēlās spārnos un krita atpakaļ uz stropa malas vai zemē, kur kautrīgi augšup laužās maigs zaļganums. Drošākās laidās uz ķiršiem, atcerēdamās pagājušā gada smaržīgās ziedu ganības. Bet ganības likās vēl kailas un patukšas: rets pumpurs bija atvēris savu balto ziedu bikeri, gaidot medus vācējas.

Olgim sirds bija pilna pavasarīga prieka. Apvilcis nodriskāto mētelīti, viņš skraidīja pa dārzu no viena krūma uz otru, ticīgi vērodams dabas atmošanos. Mētras un lubstāji bija izdzinuši no ze-

mes zaļus asnus. Arī kurpītes, zobeni un dievkociņi rieta atvases. Liepās gailēja brūni dzīvības sulas pierietējuši pumpuri. Rīt' — parīt' tie pušu sprāgs un zaros vērpšies spilgts zaļums. Dārza malā un abpus ceļam starp ābelēm vijās ogulāju rindas. Lūk, tur jau Olga lielais ērkšķis izdzinis zaļas un vilnainas lapas, kā samtainas skaras ērkšķaino zaru pudurā.

«Zied — zied: ogulājs zied!» skaļi prieka zvani iezvanījās Olga dvēselē. Arī kādā no jānogulājiem viņš ieraudzīja bārkstainas ziedu krelles. Un kad plāvmalā zem kārkliem atrada dažas palazdītes, — priekiem nebija vairs gala.

«Zied — zied!» Olģis skaļi vīteroja un tecinūs devās pa plavu uz dīki. Līmeņa vidū lēnajā vējā šūpojās divas — trīs kalmju vālītes, saglabājušās no pagājušā gada. Gar dīka malām no sasīlušā ūdens laukā līda stieбри un škautainais grīslis, kā zaļi nūle uzasināti piķi. Tālāk ūdensstaigājā kurkstēja vārdes:

«Kvarks-kva-a-arks!»

Visa pamala trīcēja no skalās kurkoņas. Gribēdams izbeigt varžu koncertu, Olģis iemeta dīķī sprunguli. Smagi krīzdams, sprungulis noblikšķēja, uzsīzdams gaisā ūdeni. Varžu orķestris it kā aprāvās un palika klusāks, bet tikai mazu brītiņu, tad tas atkal no jauna kvarkšķināja savus griezīgos un neskanīgos tataragus.

«Kvarks-kva-a-arks!»

«Lai vārdes kure!» Olģis atmēta ar roku un steidzās mājup pa iemīto taciņu gar šķūnīti, kur vēl pašā dibenā glabājās siens un pelavas, ko Mares māte bija parocības dēļ atnesusi no gubeņa, lai vajadzības brīdī būtu lopīņiem. Caur zediņu spraugu Olģis iešmurca dārzā. Ķiršos vēl arvien čivināja zvīrbuļi, it kā tiem jānotura sapulce un jāizlemj simts svarīgu jautājumu. Gar liepām, kā balts enģelītis, aizlidoja no ziemas miega atmodies taurenis,

pazudams aiz kūststūra. Kļavā joprojām svilpoja melnais strazds, spalgi un gaŗi, kā fleitists-virtuozs solo priekšnesumā.

«Pī!...» spalgaissvilpiens aizskanēja tālu pa dārzu un kāpostāju, kur dobēs rindu rindām trupēja pagājušā gada kaceni.

«Pī-ī-ī!» atsaucās cits fleitists Mierīndārzā.

«Māmiņ, kādēļ strazdi svilpo?» Olģis jautāja pagalmā mātei.

«Viņi sasaucas ar citiem ciltbrāļiem, dēliņ. Drīz tie sāks ķozulos vilkt salmus, sienzāles un spalvas ligzdai. Mīkstajā ligzdā strazda māte iedēs raibas oliņas, izperēs un izšķīls mazus strazdēnus.»

«Vai arī strazdēni svilpos, mām'?»

«Kad tie paaugsies, dēliņ, arī viņi svilpos tāpat.»

Mātes paskaidrojums Olģi ļoti ieinteresēja. Viņam gribējās novērot, kā strazdi taisa sev ligzdu, kā nes sienzāles, kā perē un kādī izskatīsies mazie strazdēni. Kaut ķozuls bijis no stikla, tad strazdu ģimenes dzīve būtu redzama kā uz delnas. Jā, kādēļ gan ķozulus netaisa no stikla?...

Olģim bija gaišas acis un vērīgs prāts. Šai ziņā viņš likās pāraudzis pats sevi. Neskatoties uz saviem septiņiem — astoņiem gadiem, viņam bija iekrājis ļoti daudz novērojumu dabā un dzīvē. Viņš bija no tiem, kas visu vēroja un pētīja, ieslēdzies sevī. Uz daudziem jautājumiem tas atrada atbildi grāmatās, ko tēvs šād — tad pārveda no pilsētas vai abonēja no bibliotēkas. Tur bija nevien skaisti stāsti un pasakas, bet arī dabasmācības un derīgi padomi. No Laubes Indriķa rakstiem Olģis zināja, kā apputekļošanās ceļā apaugļojas puķes, stādi un koki. Arī par kukaiņu, putnu un zvēru dzīvi viņš bija šo-to lasījis, dzirdējis no tēva un pats novērojis. Tāpat vectēvs un vecmāte tika kautko stāstījuši par meža zvēriem un putniem: briežiem, mežcūkām, stirnām, lūšiem, zaķiem, caunām, zebiekstēm, ser-

muliņiem, vāverēm, medņiem, rubeņiem, klijaņiem, pūcēm, ūpiem, dzilnām, dzeņiem un citiem mazākiem tekuliem un lidoņiem. Visvairāk skaidrības tomēr bija grāmatās, arī zvēru un putnu attēli, ko Olģis traucās zīmēt uz papīra vai bērza tāss, levērojot karsto dziņu uz grāmatām, novērojumi radās kā iegūto atziņu secinājums.

Būdams šoreiz kādas iedomas varā, Olģis steidzās tūdaļ dārzā, atsēdās uz sola zem kļava un, pacēlis augšup galvu, vēroja. Strazds piepēši apklusā. Iztrūcinājies no mazā dabas pētītāja klātbūtnes, viņš mitējās svilpot, žēli iečirkstējās un aizlaidās. Velti izgaidījis to atpakaļ skrienot, Olģis devās istabā. Te caur logu gaiši un skaidri bija saredzams pelēkais ķozuls kļavā un viss, kas notiek dārzā. Pēc pusdienas strazds ieradās kļavā atkal no jauna. Šoreiz viņam kā līdziniece bija vietraugos atskrējusi mātīte. Augumā tā bija drusku mazāka par tēviņu. Saulē viņu melnās spalvas zalgoja kā zilganas malduguntiņas. Strazdi laidelējās ap ķozulu divatā, reizēm paskriedami apkārt kļavam vai uztupdamies uz ķozuljunta. Tad ķozulā ielīda tēviņš un tūdaļ izspurdza laukā. Vēlāk mazajā mājoklī tie salīda abi un palika tur labu brītiņu. Tad viņi ilgi sēdēja uz laipas pie skrejcauruma. Pagriezušies viens pret otru, tie jautri čivināja, it kā apsprieždami svarīgo dzīvokļa jautājumu. Tā viņi tur tupēja līdz vēlai pavakarei.

Otrā rītā Olģis vāķēja atkal pie loga. Strazdi bija jau klāt. Laikam mājoklis tiem iepaticies. Augu dienu viņi laidelējās pa dārzu; bet arvien, lai kur laizdamies, satupās kļavā un palika allaž tā tuvumā. Arī turpmākās dienās ieradās šie spārņaiņi. Un Olģis novēroja, ka knābī tiem katram bija kāds nesamais: vienam kāda siena pītīte, otram šķiedriņa vai plaučiņš. To visu tie uzlasīja pie šķūnīša, rījas priekšā vai kautkur dabā. Novietojusi nesamo ķozulā, melnsvārči drīz vien aizlaidās, lai pēc brītiņa ierastos no

jauna. Tā viņi skraidīja un laidelējās arī nākošās dienās — reizēm kopā, reizēm viens par otru, nedami knābjos arvien kādu «lietas koku» ligzdas būvei.

Kad ķozulā ligzda bija izdarināta un ar mīkstām spalvu pūkām izlikta, iesākās dēšanas laiks. Šo darbu strazdu pāris sadalīja tā: kamēr mātīte gulēja ķozulā un rūpējās par olu dēšanu, tēviņš tupēja allaž turpat cauruma priekšā uz skrejlaipas, apsargādams dējējas drošību. Nereti pār ziedošo dārzu pārlaidās kāda vārņa vai kautkur tālumā lidinājās plēsīgais vanags. Sacēlis skaļu trauksmi, strazda tēviņš ielida ķozulā. Nostājies kaujas gatavībā un balto knābi kā durkli izslējis caur skrejcaurumu, viņš droši sagaidīja ienaidnieku. Bet ienaidnieks, laikam iztrūcinājies no skaļās kara trauksmes, aizbēga pār trejdeviņiem kalniem un lejām.

Lapas kļāvā bija jau sakuplojušas un smagi ziedu čemuri karājās ievās un ābelēs. Arī sērmaukši taisījās valā vērt savas puštainās ziedu slotiņas. Dārzs grima smaržīgu ziedu kupenās. Olģis sēdēja istabā pie atvērta loga, lasīja grāmatu un šad — tad pameta biklu skatu uz kļavu. Ķozulu kā zaļā vīlnainē ietina svaigais lapu kuplums un strazdu dzīvesvieta bija grūti saskatāma. Olģis to vairāk juta, nekā redzēja acīm. Smaržīgajā ziedu tirgū pa ķiršiem, ābelēm un ievām sanēja darbīgās bites, laizdamās uz dravu ar smagām ziedu nastām.

Kamēr domās Olģis tā vērojās, dārzā norisinājās kautkas savāds. Kļāvā iečivinājās zvīrbuļi. Tas likās tik neparasti, jo šē, kur mājas īpašuma tiesības piederēja melno strazdu pārim, neviens spārnainis nelaidās tuvumā. Šo likumu nu bija lauзуši negantie pelēksvārci zvīrbuļi, kas zināja tikai skaļi zvīrbstīt, ķiršus šķīt un rudenī miežus zagt. Ak, šie zaglīgie negantnieki! Nu viņi ielauzušies svešās robežās! Pēc skaņām spriežot, tur bija divi pelēksvārci. Viens patreiz izspurdza no kuplā lapokšņa, kur at-

radās strazdu mājoklis, un kautko izmeta balzganu, kas noripoja lejup zālē; otrs skali zvirbstīja kļavā, it kā uzslavēdams pirmo, kas atgriezās tūdaļ atpakaļ. Pēc maza brītiņa peleksvārcis izspurdza atkal no kļava un nometa zemē baltu loditi, kā mazu akmentiņu. Strazdu tuvumā nejuta; tie laikam bija aizskrējuši uz Tīrumkalnu, kur Mares tēvs maisīja miežu zemi, azaidā. Nesot arājiem brokastis, Olģis bija noskatījies, kā pa svaigi uzplēsto vagu arājam nopakaļ seko strazdi, vārnas, žagatas un drebošām astēm cielaviņas. Uzartajās vagās atradās garšīgas baudvielas: sliekas, trekni tārpi, vabulītes un šādi — tādi kukaiņi. Putnu saime tos kāri uzlasīja.

Nobažījies par strazdu likteni, Olģis izskrēja dārzā. Netālu no kļava viņš atrada zālē gaišzilu oliņu ar tumšiem punktiņiem. Ai, cik tā bija maziņa un skaista! Otra oliņa gulēja tālāk, līdzīga pirmai. Tā bija sašķidusi, tikai čaumalas mētājās tai vietā.

Ko: vai tie būtu zvirbuli, kas izdarījuši šo nešpetno postīšanas darbu? Viņi izdemolējuši strazdu pērkli un sākuši laukā mest izdētās oliņas. Kas zin, varbūt ar launu nolūku? Droši vien, lai atņemtu citu rūpīgi iekārtoto mājokli. Tas bija tomēr liels un nosodāms varasdarbs: gaišā dienas laikā ielauzties otra dzīvoklī un to izpostīt. Uz to spējīgi tikai plēsīgie vānagi un negantie zvirbuli.

Vārīgi sapēmis veselo oliņu un ielicis to cepurē, Olģis steidzās uz malksnāju pēc kādas šķeistas vai kārts, ko aizdzīt nebēdīgos laundarus zvirbulus. Nu, gan viņš sados tiem birgu!... Bet, rau', tur jau pār liepām laidās strazdu pāris, taisnā virzienā uz savu mājokli. Olģis apstājās un raudzījās, kas notiks tālāk kļavā, kur ielaidās strazdi. Salīduši kozulā, sirdīgi zvirbstināja zvirbuli. Viņi bija pamanijuši atgriežoties mājokļa istos un vienīgos īpašniekus.

Izraudzījies vietu, no kuŗas kozuls ērtāk pārskatāms, Olģis stāvēja un gaidīja, aizturēdams elpu.

Uzmeties uz skrejlaipas un ieraudzījis savā mājoklī svešus vazanņus, strazdu tēviņš skaļi iekērcās. Arī mātīte nometās uz zara ķozula tuvumā un skaļi vaيمانāja. Viņa sirdīgi drebināja spārņņus, it kā uz-mundrinādama tēviņu sākt cīņu un dot nāvīgu triecienu pelēkajiem gaisa bandītiem. Izgrūdis skaļu kaujas saucienu, tēviņš metās skrejcaurumā. Olģim aizrāvās elpa. Viņš bija par taisnību un līdzjūta strazdiem, saviem sabiedrotiem.

Ķozulā norisinājās nāvīga cīņa — cīņa ligzdas dēļ. Strazds gaināja nelūgtos viesus, kapādams ar savu aso knābi to spalvainās muguras. Mulsumā zvīrbuļi nezināja ko darīt un žēli čiepstēja. Tad viņi viens pēc otra izspurdza no ķozula saburzītām un izplūkātām spalvām un izbailēs zvīrbstidami steigšus aizlaidās uz Mieriņu lielo priedi, kur auga sīka bērzu smalcīte. Strazdu pāris bija pa godam aizstāvējis savas īpašuma tiesības. Olģis priecājās par strazdu varonību. Viņi steidzīgi izlaboja postījumus un sāveda kārtībā ligzdu. Mātīte izdēja oļņas no jauna, izperēja un izšķīla mazus strazdēņus. Pa visu perēšanas laiku tēviņš nesa tai klāt barību. Un drīz vien Olģis sadzirdēja ķozulā mazo strazdu bērnu sīkās pīkstošās balstiņas: «Cviri-cviri-cvirks!» Viņi bija laikam izsalkuši un prasīja ēst. Tēviņš un mātīte sāka nest tiem ēsmu: tārpņus, mušas, kniņšļus, kāpurus. Tārpņus un kāpurus tie samedīja dārzā pa ābelēm, glābdami augļukokus no lapu un ziedu postītājiem. Pēc notikušā pektiņa zvīrbuļi nemēģināja vairs ķozulam tuvoties. Ap rudzu plauju lielie strazdi izvadāja mazos strazdēņus, mācīdami tos lidot. Strazdēņi bija jau lieli, skaļi čivināja un nemierīgi dauzījās pa ķozulu.

Mazo izvadāšanas dienā strazdu pāris sarīkoja lielas dzīres. Dārzā ieradās vesels bars viesu, apkaimes ciltsbrāļu. Sametušies tuvējos kokos, tie ļautri čivināja, kā jau dzīrēs. Tad pietrūkās spārnos, laidelējās ap ķlavu, kur skaļi vīteroja māzie straz-

dēni un satupās atkal kokos. Šo rotaļu strazdi atkārtoja vairākkārt. Šai brīdī atskrēja mātīte ar laupījumu un uzmetās uz skrejlaipas. Juzdami mātes ierašanos, mazuli daudzījās pa ķozulu kā negudri. Strazdiene ķozulā vis nelīda. Viņa tupēja uz laipas ar tārpu knābī, karinādama mazos, lai tie lien laukā no ķozula. Mazuli padevās kārdinājumam un viens pakal otram atstāja šauro ligzdu. Mātīte bija pa to laiku uzmetusies uz tuvākā zara, radzinādama pie sevis strazdēnus. Tie viņai paklausīgi sekoja. Kad mazuli bija satupušies zaros, klāvā iespurdza viesu bars. Nu sākās liela čivināšana un laidelēšanās. Viesi rādīja un mācīja mazajiem strazdēniem lidošanas mākslas paņēmienus.

Skalās dzīres turpinājās visu cēlienu. Vēlāk strazdu saime atstāja savu šauro ligzdu un aizlaidās sirot brīvā dabā, kur telpa, plašums un zilas tāles.

II.

Rudens nokratīja zeltaino tērpu, izpītinādams to pa vēju vējiem. Un kad augli bija novākti klētīs, pagrabos un dobēs — atnāca ziema baltsniega snātenē un ledus kažokā. Vējputenis žēli gaudoja dūmlaidī un pažobelēs auroja vētra, sviezdama sniegu logu rūtīs. Naktīs, spelgoņā, lausks knakšķināja pie māju pakšiem.

Olģis bija nodarbināts ar mācībām. Rītos, mežā braucot, tēvs uzdeva tam allaž kādu lasāmo gabalu, rēķināšanas uzdevumu, vai bībeles peršas. Grūto vienreizvienu Olģis izmācījās viegli bez piespiešanās, tak bībeles peršas tam negāja pie sirds. Kādu pasaku vai stāstu viņš labprāt izlasīja un tad, dienai iesilstot, gāja ar ragaviņām laisties. Vakarā bija jāatsaka tēvam uzdevumi. Tie arvien' izdevās teicami. Un tad, uz siltā mūrīša sēdot, varēja noklausīties lielo sarunās. Vectēvs ar Mares tēvu zināja allaž daudz ko stāstīt par klausu laikiem, krievu-turku karu, un tā vakars pagāja nemanot.

Pagāja arī bargā ziema ar sniegpupenām un vējputējiem. Mīlīga vēsma glaudās Olģim gar vaigiem, kad tas lauza dārzmalā baltās pūpolu aitiņas. Arī kūti pa tumšajām naktīm bija salēkuši daudz jēriņu un teliņu. Un kad sāka nobrukt sniegs, dzīve pletās arvien plašāki. Tirumkalnā atkal ietarkšķējās cīruļu dziesmotie propelleri. Mežmalā klidzināja dziļna. Beidzot arī kļāvā ieradās melno strazdu pāris. Droši vien tas pats, kas pagājušā gadā uzveica negantos zvirbuļus. Saulei mīlīgi spīdot, dārzā ziedēja ķirši, ābeles un pa zemi klājās zaļš zāļu tepikis, izraibināts zaļganām skujiņām un dzeltēnām pieneņu saulītēm. Atlaidās pelēkraibās cielaviņas drebošām astēm un baltkrūtainās bezdelīgas. Marrestēvs sauca tās par čurām. Un tiešām, satupušās uz akas vindas, tās savā starpā sarunājās un nemītīgi vīteroja:

«Čura-čura-čurks!» Un tad, it kā nevalīgi steigdamās, piepeši pietrūkās un aizlaidās projām — spurks!...

Olģim no jauna pamodās interese par dabu un putniem. Viņš uzsāka atkal savus novērojumus. Ganot tirumā aitas, netālu no lielā akmens tas atrada kādā staupē cīruļligzdu. Sešas mazas pelēkas oliņas ar mālainiem plankumiņiem gulēja pārklītī, aizsegtā rugājiem un zāļu stiebriem. Nu viņš sargāja šo vietu, lai aitas to nesamin. Arī Krancis nedrīkstēja to zināt. Nē, tad putniņiem gals. Lai dzīvo putniņi, lai perinās. Būs nākamgad jauni dziedoņi.

Un kad plāvās jau ziedēja gundegas, bezdelīgactiņas un sviestapuķes, ganos izlaida lopus. No-stāvējušās visu garo ziemu kūti pie valga, gotiņas bija kā apreibušas no tīrā gaisa un saules. No sākuma viņas neprata iet, mīpājās laidarā uz vietas un ošņāja zemi. Svaigais zaļums kairināja osmi un tprutaļas sāka plūkāt zaļo mauru. Visjocīgāki uzvedās mazie teliņi, kas saulaino āru skatīja pirmoreiz. Pasaule viņiem izlikās kā zelta pasaka ar

dīvainiem brīnumiem. Saslējuši gaisā spalvainās astes, tie dižojās gar sētu un neveikli skraidīja. Viņi bija tik nevarīgi, kusli un mulķīgi un baidījās no sētas stabiem, domādami savā neprātā, ka tie laikam kādi briesmīgi milzeņi vai ķēmaiņi. Kad govīs bija apradušas ar āru, tās kopā ar aitām izdzina uz zālainās papuves. Teliņi palika ķekojoties laidarā.

Vakarā notika lieliska rumulēšanās. Kolīdz sadzina mājā govīs, Mare uzšāva puiša Kārlim uz kakla veselu ķipi ūdens. Kārlis nepalika parādā un savukārt aprumulēja ar ūdenssāltīm Mari. Mare kliegdamā bēguļoja apkārt istabai un klētiņai, bet Kārlis to panāca un iešļāca sejā ūdensstrūklu. Marei talkā nāca šoijo Krista un nu sākās istā ūdenskauja uz sauszemes. Savu tiesu, protams, dabūja ij Olģis. Tad, lūk, neaizgulešoties un vasarā lopi nebizošot. Ūdenskaujā piedalījās arī viņējo Andžs. Beidzot rumulētājiem saklupa diķi, kļiedza, plančājās ar ūdeņi un bija slapji kā leskas.

Olģim nu iesākās ganu gaitas. Tarbiņu pār pleciem, kurā atradās cibīņa ar sviesta picīņu un maizes doniņu un kāda grāmata, riksti vienā rokā, — tā viņš vadīja ganāmpulku uz zālainām tērcēm un ganībām. No rītiem mazajam ganīnam gāja drusku suitāk: acis bija kā aizlipušas ar miegu. Nereti lopus līdz brokastlaikam paganīja Mare. Tad Olģis varēja pagulēt un patīksmināties pa gultu. Krancis bija Olģa palīgs un labā roka ganos, sevišķi bizulaikā. Tas, kauču lopiņš būdams, pazina katru govi pēc vārda.

«Kraci, ej Zīmaļai — pi!» Un Krancis nekad neklūdījās. Govīs no viņa baidījās un allaž klausīja.

«Vau — vau!» ganībās atskanēja Kranča spalgaiss rējiens.

Tīrumā pie lielā akmens cīrulēni bija jau izšķīti. Mazi-maziņi, kā niecīgi cibuliši, pelēku pūkainu spalviņu, gandrīz vēl puskaili. Cīrulēni snaičija kailos kakliņus un kārstīja galviņas, atplētuši

dzeltenās mutītes. Ik rītu Olģis pabaroja tos ar šliekām un skudru olinām, ko atrada tīrumā zem akmeņiem.

Arī strazdi jau perēja kļavā, kozulā. Dienasvidū, kad lopīni gulēja kūti un saldi gremoja, Olģis pētīja dabu un apkārtni. Krūmmalā uz noras jau bija uzziedējušas skaistās zakpēdiņas, Līgolejā ziedēja neaizmirsteles, deviņvīru spēki, zilie pulksteniši un buldurjāpi. Gaŗrodas liķos pōģāja lakstīgalas. Mazas spriganas zivtiņas šaudījās šurp-turp pa dzidrajiem atvariņiem likuločainajā Ureikstupē. Tē straujā kritumā starp akmeņiem Olģis ietaisīja ūdensdziņnaviņas. Lubu spārni griezās šņākdami, ūdens dzīti. Skats bija tiešām lielisks. Arī kaimiņbērni nāca noskatīties Olģa brīnišķīgajā celtņē.

Reiz dienasvidū Olģis bija atlaidies piezvīlus zaļajā maurā un noraudzījās raibajā mārgrietīņā, kās mundri tekalēja pa zāles stiebriem. Patreiz tā uzrāpās smilgā, pašā galotņē, un palika domīgi stāvot, it kā pārlikdama, kurp tālāk laisties. Tad viņa izplēta sarkanos baltraibainos spārņiņus un aizlaidās uz laidarpusi, no kurienes nāca savāda ķnada. Tur uztraukti vīteroja bezdelīgas, nemitīgi laidelēdamās pa paspārni un žēli kliegdamas. Turpat slepenā stūrītī zem spāres atradās viņu ligzda, samesta no dubliem, plauķiem un sienzālēm, ar mazu skrējcaurumu pašā augšmalā. Olģis to zināja. Viņš bija novērojis, kā bezdelīgas cēl ligzdu un no kurienes nem materiālu šai celtnei. Vēl nesen šī celtne bija kļuvusi gatava. Varbūt jau māfite gatavojās dēt tajā raibas olinas. Tō viņa mēdza darīt visā klusībā un lielā slepenībā. Ko nozīmēja šī skalā čivīnāšana?

Un Olģis uzzdzirda zem spāres svešādas balsis — rupjas un satrauktas. Nu, protams, bezdelīgu ligzda bija salīduši citu ligzdu tīkotāji zvīrbuļi, kam pašiem negribējās nodoties grūtajam celtniecības darbam aiz izlaidības un slinkuma. Diendienā tie laidelējās pa dārzu, klētspriekšu, kāzōjās un bezbē-

dīgi zvīrbstīja. Darbam tiem neatlika vaļas, ne laika. Un nu, kad mātītei bija pienācis dēšanas laiks, tie nezināja kur dēties un pazagšus lida citu putnu sūri-grūti taisītās gatavās ligzdās.

«Neiekāro sava tuvāka namu...» Olģis atcerējās svētos bauslības vārdus, un viņā iegailējās naidis pret nekrietnajiem zvīrbuļiem. «Ak, šie bauslības pārkāpēji!»

Un viņš atsēdās jāteniski uz platās gulsētas un notālēm raudzījās bezdelīgu cīnā, kā tās aizstāvēja savas piederuma tiesības. Velti viņas sitās ar melnajiem spārniem gar ligzdas malu, velti mēģināja iespraukties skrejcaurumā, bet zieirbuļu asie knābji tās ikreiz atvairīja. Protams, aizstāvēties taču desmitkārt vieglāk, nekā uzbrukt un iekarot, turklāt ja aizstāvētājus sargā biezi cietokšņa mūri un uzbrucēji, kauču viņu pusē tasnība, pilnīgi neapbruoti. Arī putniem savi netikumi, tāpat kā cilvēkiem. To Olģis bija novērojis. Pūces, vanagi, vārnas, kraukļi un zvīrbuļi — tie nebija labi putni...

Velti izskraidījies un nobēdājies, bezdelīgu pāris piepēži pazuda. Zvīrbuļi, uzvaraspriecīgi zvīrbstīja svešajā ligzdā, iedomādamies to par savu dzimtipašumu. Šis prieks tiem nebija ilglaicīgs un gandrīz maksāja dzīvību. Pēc maza brītiņa atlidoja vesels bars bezdelīgu. Satupušās uz jumta koras, tās nemitīgi čivināja savā bezdelīgu valodā, laikam noturēja slepenu kara apspriedi. Tad tās viena pakal otrai laidās uz tuvējo dīķi laidara priekša un, ieņēmušas knābjos dubļu piciņas, skrēja atpakaļ uz ligzdu, kurā nikni zvīrbstīja zvīrbuļi, it kā bārdamies, sak', kas tā par būšanu, kas par traucēšanu... lai tik' nu palūko godīgus zvīrbuļus aiztikt!... Bezdelīgas neklausījās negēļu ierunās un ar atnestajām dubļu piciņām veikli mūrēja cieti ligzdas skrejcaurumu. Drīz tas bija aizmūrēts pavisam.

Padarījušas savu atriebības darbu, bezdelīgas izklīda. Zvirbulu pāris nu bija ieslēgts cietumā uz mūžu — cietumā bez maizes un ūdens. Un kas bija uzvarējis? Nevienš. Pastrādāts bija noziegums un šis noziegums sodīts. Tomēr nevienam neatleca no tā nekāds labums. Turklāt noziegums bija radījis blakus noziegumu. Tā tad noziegums virknējās nozieguma galā.

Un Olģis beidzot iežēlojās par cietumā ieslēgto zvirbulpāri, kas droši vien nobeigtos briesmīgā bada nāvē. Jau nākošā dienā, kad lielie laudis gulēja diendusā, tas atnesa no šķūnīša kāpes un pie-slēja tās pie kūtssienas, kur zem spāres atradās zvirbulu nāves cietums. Tie vairs nezvirbstīja, bet žēli čiepstēja, kā daždien nāvnieki, apzinādamies savu stāvokli. Kas gan var būt šausmīgāks par bada nāvi tumšā cietumā! Senlaikos arī briesmīgie inkvizītori likuši iemūrēt dzīvus cilvēkus. Ak!...

Aizmūrētais skrejcaurums bija pārvērties par cietu masu. Uzkāpis uz kūtsaugšas, Olģis nolīda paspārnē, izbāza roku caur jumta salmiem un no tumsas dziļumiem izvilka divus līdz nāvei nobijušos cietumniekus. Kā tiem drebēja mazās sirsniņas! Olģis gribēja pabarot tos ar maizes druskām, bet zvirbuliši izlikās kā beigti un neēda.

«Tad skrejiet pasaulē un negrēkojiet vairs!» izsaucās Olģis, palaizdams valā zvirbulus. Prieģīgi zvirbstīdami, tie aizlaidās uz rījas pusi un pazuda aiz kuplo liepu cekuliem.

Olģis sakārtoja ligzdu, atbrīvoja ar nazi aizmūrēto skrejcaurumu. Togad bezdelīgas tur vairs neatgriezās. Viņas bija sākušas celt jaunu celtni klēts paspārnē. Tur tās perinājās un uz rudens pusi izvadāja savus mazuļus — baltkrūtainos bezdelīdžēnus. Zvirbuli laikam bija ietaisījuši ligzdu kautkur rījas korā. Laiku pa laikam tie tračīja dārzā gata-voš ķiršus un rudenī, salasījušies lielos baros, ap-sēda zeltainās miežu druvas.

«Zvirbuļi miežus kuļ,» sacīja Mares tēvs. «Būs
jāsāk plaut.»

Un tirumā, kur vilņoja zeltaino vārpu līmenis,
tuvākās dienās šķindēja izkaptis. Līdzī ar klurdzo-
šajiem dzērvju kāšiem aizvijās projām trauklās
baltrūtes bezdelīgas. Tikai vārnas un pelēkie mie-
žu zagļi zvirbuļi palika ziemot tepat. Kad dārzā un
laukos vizēja saulē sērsnainie kupenu kalni, Olģis
baroja izbadējušos zvirbuļus ar maizes druskām
pagalmā.

Duksis un Raibaļa.

«Se, Duksit, ganos. Se — se — se!» sauca Annīņa, izdzīdama no laidara olnīcā ganāmpulku.

Duksis bija pakritis diendusas snaudā dārzā zem jānogulāja. Uzdzirdis savas pavēlnieces balsi, viņš aizņonoja pār pagalmu, pārlēca augsto gulsētu un bija klāt kā divdeviņš. Draiskulīgās aitas palika tūliņ rāmākas. No Dukša viņas vairījās kā no uguns. Ar pusaudzū teliem tās arvien' tecēja pa priekšu, nopakaļš soļoja pienīgās govīs.

Lopiņi steidzās uz zālainām ganībām. Allaž gadījās, ka kāda neapdomīga aita izspraucās caur olnīcas žogu, panaškēt labību. Bet vai šai nelaimīgai, ja Duksis to redzēja! Nebēdniecei tad vilna vien putēja. Arī dažas govīs bija negantas un lauzās labībā iekšā. Vienīgi Raibaļa likās rātņāka par visām. Viņa ganījās uz ežmalas, noēda zāli līdz pat labībai, bet tālāk ne drusciņas. Sējumu viņa neaiztika.

Annīņa ļoti mīloja Raibaļu. Plūca tai zāli un sēku un baroja ar bekām, kas auga mežmalā. Viņa vēl nekad nebija rīdījusi Duksi uz Raibaļu. Tā bija tik mīla un godīga. Un kad Annīņa sēdēja plavmalā uz akmens vai cinatas, Raibaļa nereti pienāca klāt un ar mīksto, samtaino purnu aizskāra tai plecus vai rokas. Tādās reizēs bija jādod Raibaļai ciemkukulis: zāļu sauja vai maizes kancītis.

Un nu — nu visa šī draudzība pagalam. Varbūt pat uz mūžu. Jau rītā Raibaļu aizvedīs projām, kilometrus divdesmit uz kaimiņpagastu, kur mūsu Elmu aizprecēja jaunsaimnieks Silkalns. Raibaļa novēlēta Elmai kā pūra govs. Šodien pēdējā diena. Annīņa nobēdājusies. Viņai žēl šķirties no Raibaļas. Arī Duksi māsa ņemšot sev līdzī uz jauno dzīves vietu. Tā nu uzreiz jāpazaudē divi tuvi draugi. Ar Duksi

viņa saaugusi no pat mazotnes. Tas palīdzēja grūtajās ganu gaitās. Sevišķi karstajā bīzu laikā, kad govīs nebija valdāmas, vienīgi Duksis varēja izskraidīt tām līdzī un kurmet apvaldīt. Aizvest tā uzreiz projām mīļos lopīņus, tas ir tik neparasti un sāpīgi. Gan jau viņa vēl kādreiz redzēs savus mīļulus, kad brauks viesos pie māsas. Bet vai tie patīs vairs viņu? Vai steigšies pretī tik pat mīli?

Kļuviši laukā no šaurās olnīcas, lopīņi izklīda pa plašo papuvi. Aitas drudžainā steigā skrubināja skostas, cūkpienītes, skreitēļus un zaļo zālīti, aizsteigdamās govīm priekšā. Raibaļa, Ciemaļa, Svētaļa, Dūmaļa un citas tprutaļas lēni un apdomīgi plūca zāli un raseniņas pa mazai šķipsniņai, pieķerdamas ar mēli. Teļi skraidelēja līdzī aītām. Tie nebija tik smagnēji un mazāk bēdāja par ēšanu.

Nosēdusies auzu malā uz akmeņu krāšņatas, Annīņa turpināja risināt sērīgo domu kamolu, lūkodamās uz Raibaļu. Tur viņa starp pērnajiem grieziem plūkāja kuslo zālīti. Branga, staltiem rāgiem un brūniem plankumiem, tā atdalījās no pārējā ganāmpulka. Ne Ciemalai, ne Svētaļai — nevienai nebija tik mīlīgu acu un mīksta purnīņa kā Raibaļai. Arī pienu viņa deva vairāk par citām. Lopkopības pārraugs bija teicis, ka Raibaļas pienā esot visvairāk tauku daļu. Un nu viņu paņems sev Elma. Vai gan tur būs tik zālainas tērces, noras un ganības, kā te? Kā viņa tur jutīsies starp svešām govīm? Varbūt klejos savmaļš viena kā bārenīte...

Annīņai palika tik sēri un apbīra asaras. Viņas mīlules rīt' vairs nebūs starp citām ganāmpulkā. Aizies arī Duksis, kuŗu viņa izbarojusi un izaudzīnājusi. Paliks tik žēli un vientuļi. Raibaļas un Dukša nebūs vairs...

Annīņa satrūkās. Kautkas viegli aizskāra viņas elkoni. Atskatījusies, viņa ieraudzīja sev pretī zībsnam draudzīgu acu pāri. Tas bija Duksis. Kā

mierinādams, viņš skāra ar ķepu viņas elkoni un, pieglaudies tuvāk, nolaizīja asarām apbīrušo vaigu. Vai viņš saprata Anniņas sēras un, tāpat kā viņa, izjuta asās šķiršanās sāpes?

«Manu sunīt, manu pinkainīt!» iesaucās Anniņa, apvīdama rokām Dukša krēpaino kaklu. Tas padevīgi notupās viņai pie kājām, ieguldams ar galvu klēpī. Gudrais lopiņš raudzījās žēli, pazemīgi vēdinādams ar asti. Gluži padevīgs bija šis mīlais kustonis un dzilas, apslēptas sēras staroja viņam acīs.

«Viņš jūt, viņš kautko jūt,» domāja Anniņa, glāstīdama Dukša pinkaino galvu. Atkal viņu kāds lēni aizskāra pie pleca. Anniņa zināja, ka tā ir viņas mīlule. Nu atkal reiz visi trīs draugi kopā. Kas zin, varbūt šodien pēdējo reiz... Varbūt tie nekad vairs neredzēsies...

Anniņai kļuva vēl žēlāk. Kā rūgts kamols bija ievēlies kaklā un asaras klusi ritēja pār vaigiem. Satvērusi vienā rokā Dukša galvu, otrā Raibaļas samtaino purnu, viņa špukstēdama un asaras birdinādama iesaucās:

«Duksīt — Raibaliņ! Mums jāšķiras...»

Kā saprazdami, kā mierinādami, lopiņi centās to apmiļot. Duksis aizkustinoši-vēlīgi laizīja viņai rokas un Raibaļa glaudījās ar maigo samtaino purnu pie pleca.

Kā liela sarkana ripa saule slīdēja arvien' zemāk un nogrima aiz apvārkšņa. Gaiss metās rēnāks. Šur, tur āboliņa laukā un rudzu plūvājā jau tarkšķēja griezes dainu rati. «Tarkš-tarkš!» skanēja malu malās. Rietums kaita un sārtojās, it kā gar apvārkšņa malu kaltētos zeltsarkanie saules palagi. Milzīgas staru strēles badīja gaisu un sadūrās zilajā izplatījumā. Koki meta platas un kēmainas ēnas pār plavām un laukiem. Daba taisījās uz dusu.

«Mājā, lopiņi! Mājā — mājā!» skubināja Anniņa ganāmpulku. Pierietējušiem tesmeņiem un zāles smaržu uz mitrajiem purniem, gatiņas lasījās vien-

kop un iegriezās olnicā. Viņām sekoja sīkā sigona—aitas un teliņi. Visi devās mājup. Aitas pa paradumam steidzās uz priekšu, špraukdamiņš govīm pa vidu. Mazie jēriņi izspurda kā veiklie zvirbuli caur kājstarpju. Duksis tipināja pašā priekšā, reizī reizēm atskatīdamies atpakaļ, vai kāda blēdīga aita nav iekļupusi labībā. Tad našķīgai zaglei klājās slikti, jo nebija žēlastības.

Kūti gotiņas atrada pilnas siles sēka un āboliņa. Un drīz vien slaucenēs atbalsojās pienīgs čira-čara! Ļaudiņš steidzās apkopt pa māju vakara soli. Tad klusā nakts iezūžoja visus veselīga snaudā.

Rītā, kad saule iznira pie apvārkšņa un bālie miglas palagi staipījās pa plavām un purva sokliem, Anniņa atkal soloja pa olnīcu, nopakaļ ganāmpulkam. Viņai šodien bija tik sēri un smagi, kā nekad nebija bijis. Likās, ka ne viņa vada uz ganībām ganāmpulku, kā citreiz, bet ka ganāmpulks rauj to sev bez mērķa līdzī. Uz kurieni dzīt, kur ganīt? Viņai viss tik drūmi un vienaldzīgi. Nav šaulainās tieksmes, nav gribas. Gaišais un dzidrais rīts nepriecina. Saule nesilda. Sirdī ir tikai skumjas un asaras. Tikai skumjas un asaras.

Žēli blāujot, Raibala palika kūti piesieta. Duksis tika ieslēgts klētiņā. Drīz viņus aizvedīs projām pavisam. Tomēr: viņi būs kopā — Duksis un Raibala. Svešatne nebūs tik grūta un nepanesama. Pa svētkiem tos varēs apciemot... Anniņai kļuva vieglāk. Viņa mierināja sevi. Gan viss būs labi. Māsa Elma labsirdīga, viņa kops un saudzēs mīļos lopiņus. Gan jau i tur tāpat aug zāle un silta saule spīd. Tomēr žēl mīluļu un svēši sāp sirsniņa.

Viss rīta cēliens Anniņai pagāja drūmās pārdomās. Kā klāsies tur svešumā viņas mīluļiem? Vai tie nesēros pēc viņas un saviem citiem draugiem? Ak, kādēļ tas tā: kad ko iemīlē, tad no tā jāšķiras...

Bija jau pagājušas divas dienas. Anniņa gan vēl arvien' sajūta tādu kā tukšumu, bet asās šķiršanās sāpes jau bija pārciestas. Arvien' vēl trūka Dukša un Raibaļas. Varbūt tiem labi i svešumā. Arī Elma ir tur. Viņa nelaus pāri darīt saviem lopiņiem. Visi runāja par Gaujiešiem tikai labu. Jāņa mātē stāstīja, ka tur esot treknas ganības. Gaujas ličos augot vislabākais siens. Tāpat Dukšam tur būšot lēta reize izpeldēties tīrā straumes ūdenī. Te jau pa mārkiem vien plūncājies un līdis netīrajos purva akačos. Arī Andris teica to pašu. Viņš tai apvidū kādreiz dzīvojis. Esot skaista un auglīga mala. Rudzi un kartupeli labi paaugot. Zemeņu un riekstu tur ikgadu lēnums, atēsties vien nevarot. Un kur tad vēl gardās zivis un vēži. Elmai Gaujiešos būšot laba dzīve, kā pašā Kānaānā.

Anniņa sāka pamazām apmierināties. Mīlie lopiņi drošā vietā pie labiem saimniekiem. Viss ar laiku nokārtosies un būs labi. Viņai likās savādi, ka citas govīs nesēro pēc savas draudzenes Raibaļas. It kā nekas nebūtu noticis. Tās tikpat kāri plūkāja zāli, tāpat pa reizei mēģināja ieklupt un panaškēt labībā. Nē, viņas bija kļuvušas pat bezkaunīgākas. Viņām nu nebija vairs jābaidās no Dukša, kurš allaž kā bulta piesteidzās klāt un nelāva iet nedarbos. Tagad nu varēja biežāk paplūkt labību un miksto ābolīņu, ar kuŗu robežoja papuve. Sevišķi zaļās auzu skaras garšoja Dūmalai. Un tā arvien' vairāk raudzīja pielavīties ežmalai, kur vējā šūpodamās drebēja skarainītes. Ja tas palaimējās, tad bija lēta reize nočiept pa šķipsnai garšīgās barības. Dūmala nekautrējās tādās reizēs un ķēra pilnu muti, cik ļaudāja. Kas par to, ka dažreiz dabūja ar šķinu pa muguru. Viņa par to daudz nebēdāja. Vēl nekrietnāka bija palikusi sīkā siļķe. Tā spraucās visur, kur varēja, zaga un našķēja. Trūka Dukša, kas savaldītu šo veiklo vieglkāju baru, kuŗu Anniņas īsā rikste nespēja aizsniegt. Labība gar

olnīcmalu tika nosliedēta, jo aitas un teļi, sevišķi laukā dzenot, šaudījās caur sētu kā bultas turp un atpakaļ. Annīnai bija grūt tos savaldīt. Viņa runāja ar tēvu un lūdza ņemt Duksi atpakaļ vai gādāt tam vietnieku. Tēvs atzina, ka suns tiešām vajadzīgs un apsolija to pēc iespējas gādāt. Bija pats darba laiks un katra stunda tik dārga. Nožēloja, kā Duksis aizlaists projām. Otru tādu būšot grūt sadabūt.

«Suns jāgādā. Nevar tak māju atstāt bez sargā,» runā iejaucās māte. «Un Annīnai ar' nav vieglas dienas izskraidīt līdz tai sigonai.»

Tēvs solījās iet svētdien uz Mežgaliem, paraudzīt tur kādu kucenu.

«Tikai palūko brūnu vai pelēku, tēt,» piemetināja Annīna. «Vislabāk tādu, kā Duksi.»

«Tu, meit, vēl arvien' nevari apmierināties un aizmirst savus lopiņus,» teica māte. «Elmai taču kautkas bija jādod pūrā. Tur Raibaļai un Dukšam būs labas dienas. Gan izaudzināsim sev jaunu mājas sargu. Būs palīgs tev ganos. Varēsi mācīt pati pēc sava prāta, tāpat kā Duksi.»

«Māmiņ, tik labu un gudru sargu, kā Duksi, mēs vairs neatradīsim. Tas reizēm bija tikpat gudrs, kā cilvēks.»

«Gan jau nu, bērns, viss atkal būs labi. Jaunākās telītes nāks Raibaļas vietā un Duksi aizvietos kāds Krancis vai Pakans ar veiklākām kājām.»

Visi šie mierinājumi uztrauca Annīnu no jauna. Pat vakarā, guldamās, viņa domāja par Duksi un Raibaļu. Nē, viņas mīluļus nekas vairs neatvietos...

Annīna redzēja sapni. Viņa sēdēja uz lielā akmens tīruma malā. Lopi bija aizbizojuši cits krūmos, cits labībā. Vajadzēja skriet un gaidīt tos vienkop, bet kājas bija smagas, kā pie akmens pieaugušas. Tad viņa ieraudzīja pa olnīcu nākam savus mīluļus. Duksis, asti priecīgi vēdinādams, nāca pa priekšu, viņam nopakaļ sekoja Raibaļa. Annīna

gribēja visiem spēkiem atrauties no akmens un doties pretī saviem miluļiem, bet tai pašā brīdī viņa pamodās.

Bija jau rīts. Saule svieda istabā zeltītus gaismas kūlus. Aiz loga oši un sērmaukši lēni drebināja lapas, mezdami uz klona trisošas ēnas. Māte jau gatavoja ganu kulīti, ielikdama tajā maizes doņiņu, kuŗas vienā malā bij izgriests dobumiņš un piepildīts ar sviestu un biezpienu.

«Lūk še, meit, arī siera šķēlīte. Tad jau nu varēsi dzīt tūlīt laukā,» māte vīkšīnāja Annīņu. «Lopiņi nocietušies pēc ganībām un mauj pa laidaru pēc ganīņa.»

Annīņa bija vēl zem nesenā sapņa iespaيدا. Viņa tiešām dzirdēja laidarā māvienus. Nē, vai tas varēja būt... Sapnis tas nebija, viņa jau stāvēja apautām kājām un saņēma mātes sniegto kulīti ar brokastīm. Māvienu atkārtojās. Annīņa pazina māvēju. Sirds viņai iedrebējās priekā.

«Māmiņ, tā ir Raibaļa...» Annīņa nebija vēl beigusi pateikt savu domu mātei, kad istabā iesteidzās kalpone Made. Tai bija kautkas priecīgs uz sirds, jo viņa smaidīja, atvērdama balto zobu rindu.

«Saimniec, ejat nu saņemt ciemiņus... SaBRAUKUŠI vesels pāris uzreiz!»

Priecīgas nojautas dzīta, Annīņa izsteidzās pagalmā. Viņai sekoja māte ar Madi.

«Duksīt!... Raibaļi!...» iekliedzās Annīņa un steidzās uz laidaru. Lieliem lēcieniem Duksis metās tai pretī, vēdinādams kuplo rūsgano asti. Atkalredzēšanās prieki bija lieli. Pieslējies pakalkājās, Duksis aptvēra ar ķepām Annīņu un laizīja tai vaigus un rokas. Tad viņš skali un priecīgi riedams metās pie saimnieces, tad atkal pamīšus atpakaļ pie Annīņas. Smilkstieniem un apkampieniem nebija gala. Arī Raibaļa nācā pretī, dobji blaudama un snaicīdama samtaino purnu.

«Lai nu saka kāds, ka lopiņiem nav prāta,»
iesaucās saimniece. «Nu tavi mīluļi mājā, Anniņ. Nu
tavas bēdas pagalam... Bēgli nu klāt. Duksis
atvedis Raibaļu.»

«Tā jau nu bija, saimniec. Es skatos un redzu:
nāk abi no kalna pa ceļu. Duksis pa priekšu, Raibaļa
nopakaļš,» paskaidroja Made.

«Māmiņ, mēs viņus vairs nedosim projām!»

«Lai nu dzīvo, bērns. Lai dzīvo. Dosim ko citu
viņu vietā. Mums jau netrūks.»

Anniņa bija laimīgākais bērns pasaulē. Viņas
noredzētais sapnis bija piepildījies.

Čiptatiņš.

Kad krustmāte Ada pārnāca no tirgus, Mudīte jau bija piecēlusies un steidzās tai pretī virtuvē. Viņai tik ļoti gribējās zināt, ko krustmāte šoreiz pārnēsusi pusdienu maltītei. Mazajam ķiparam, kā Mudīti dažreiz dēvēja tētis un māma, vislabāk garšoja saldskābā augļu zupa ar ķilkeniem. Un viņa zināja, ja krustmātei kurvī būs plūmes un sārtie āboli, tad garšīgā maltīte nodrošināta. Arī svaigus ābolus tā labprāt nogaršoja. Tādēļ Mudīte ar lielu zinātkārību sekoja, kad krustmāte sāka izkrāvēt grozu ar iepirkumiem.

«Kas šodien būs pusdienā, krustmāmiņ?» nepacietīgi jautāja Mudīte, iekerdamās ar abām rociņām krustmātei svārkos.

«Redzēsīm, bērniņ, ko bodskungi šoreiz būs iekrāvuši grozā. Es jau gan teicu, ka Mudīte uzvedas labi. Redzēs — redzēs, ko nu būs iekrāvuši. Varbūt, ka būs arī kāds gardumiņš, kāds cāļa spārniņš...»

«No kā cāliši izaug, krustmāmiņ?» jautāja atkal Mudīte.

«No olinām, bērniņ. Vistiņas izdēj olinas, izperē un izšķīl cālišus.»

«Kā viņas perē, krustmāmiņ?»

«Apsedz olinas ar spārniņiem un apmīlo ar savu siltumu. Tīk mēr mīlo, kamēr olinas pamostas mazie cibuliši.»

«Kā cibuliši tiek no olinas laukā, krustmāmiņ?»

«Vistiņa viņiem palīdz, meitiņ. Kolīdz kādā olinā pamostas kāds cibulītis, vistiņa ar knābi klakš! pa cieto čaulu. Čaula šaplīst gabalu gabalos un cālītis izlien laukā čiepstēdams: čieb — čieb — čieb! Kad visi cibuliši izšķīti, tad vistiņa tos baro un tie izaug lieli.»

«Cik tas skaisti! Man ar' gribētos vienu mazu gailīti, krustmāmiņ. Vai bodskungi to nevarētu ielikt tev groziņā?»

«Ja Mudīte apsolas būt laba viennēr, tad bus i gailītis.»

«Es būšu laba! Es būšu gluži laba, krustmāmiņ! Viennēr būšu laba,» — Mudīte svēti solījās.

«Nu, tad jau nu redzēsim, kad izkravāsim grozu.»

«Vai drīz kravāsim, krustmāmiņ?» Mudīte jau tāja un atkal ieklupa krustmātei svārkos. Viņa centās to apmīlot, lai pierādītu, cik laba ir krustmāte.

«Laid nu, bērniņ, laid. Tūlī jau kravāsim. Nolemšu tik' no galvas lakatu.»

Krustmāte noraisīja lakatu. Tad viņa paņēma grozu un uzlika to uz galda. Mudīte veikli piebīdīja pie galda krēslu, uztupdamās uz tā ar ceļgaliem. Tā viņai vislabāk bija pārredzams groza saturs. Grozu vēl sedza balta drāna. Krustmāte noņems to un tad jau klūs viss redzams. Actiņas Mudītei spīdēja kā divas mirdzošas zvaigznītes debess zilumā. Un ja nu bodnieki būs ielikuši gailīti. Ak, cik tas būtu skaisti un patīkami! Viņa tad vairs nerūgtinās māmiņu un krustmāti. Tikai vienu mazu—mazu gailīti, tad diezgan. Pietiktu i bez garšīgās ābolzupas. Tikai gailīti. Un Mudītei nodrebēja sirsniņa, kad krustmāte atsedza grozu.

«Redz' še, Mudīt, tev puķu kāposti. Te šai stūrī plūmes un āboli. Bet ta nu ir gan skaisti! Sārti vien, kā Mudītes vaidziņi. Pagaid' — pagaid'. Jāņem godīgi, ka nesašķīst.»

«Bet tur tai otrā stūrī, krustmāmiņ? Kas tur kustas un dreb? Tāds raibs, spalvainš...»

«Nez', vai tas nebūs tik' gailītis. Pag' — pag', bērniņ. Nu kā ta: raibi spārniņi, sarkana sekstīte... Redz' nu, kāds skaists ar spīdošām graznām.»

«Ai — ai, cik skaists! Un deguntiņš ar' gailīšam, krustmāt. Tāds liks un maziņš...»

«Tas jau knābītis, bērniņ.»

«Kādēļ gailīšam knābītis, krustmāmiņ?»

«Ar ko tad viņš lai ēd, bērniņ? Tev mutīte, gailīšam knābītis.»

«Kādas viņam dzeltenas kājiņas un balti nadziņi!»

«Un pieši ar', redz' še.»

«Kādēļ gailīšam pieši, krustmāmiņ?»

«Ar piešiem viņš aizsargā visticamāk no plēsīgiem vanagiem un nelaiž sētā svešus gailus.»

«Bet kādēļ cilvēkiem nav piešu?»

«Ej nu, mazā dumīķīte. Cilvēkiem taču ir rokas.»

Krustmāte nolika grozu uz plaukta, atraisīja gailīšam sapītās kājas un palaida to uz klona. Iztrūcinājies, gailītis aiztipināja pāri virtuvei un, neaizrašanās sev drošas patversmes, čāpāja atpakaļ. Tad viņš palīda zem galda, bet drīz vien atkal izlīda laukā no paslēptuves, uzknābādams nobirzušās kāpostlapiņas un šādas — tādas drusciņas. Acīmredzot, gailītis vēl nebija brokastojis. Mudīte ar lielāko interesi noraudzījās, kā mazais spalvainītis kāri uzlasīja visu, kas baudāms.

«Krustmāmiņ, gailītis grib ēst. Es došu viņam maizīti.»

«Nu dod, nu dod. Tikai krietni sasmalcini, lai gailītis var saknābāt.»

Mudīte paņēma no šķīvja maizes šķēlīti, sadrupināja pirkstos un sasmalcinātās drusciņas sniedza mazajam spārņaiņam. Tas baidījās ēst Mudītei no rociņas un bailīgi čiepstēdams palīda zem galda.

«Cib — cib — cib!» Mudīte to labināja, bet gailītis neuzdrošinājās rādīties klajā. Tad viņa nobēra drusciņas uz klona un pati atgāja nost. Gailītis tūdaļ metās barībai klāt, ar skubu uzlasīdams ik drusciņu.

«Krustmāmiņ! Krustmāmiņ, gailītis ēd! Gailītis ēd!» skaļā balsī sauca Mudīte. Viņai bija tik daudz prieka, redzot, kā gailītis notiesā viņas pasniegto

maizīti. Drīz drusciņas bija uzlasītas, visas līdz pēdējai. Gailītis joprojām klabināja ar knābi pa klonu, meklēdams, vai vēl kur kas nav pabiris. Un kad Mudīte tuvojās viņam ar maizīti, tas vairs tā nevairījās un nebēga, kā pirmīt. Bailīgi pačāpājis uz visām pusēm, viņš beidzot pienāca pavisam tuvu un, kakliņu izstiepis, raudzījās Mudītei rociņā, kurā glabājās maizes šķēlīte. Nogaidījis vislabāko brīdi, tas piesteidzās veikli klāt, nedroši iečiehdamies noknāba mazu drupatiņu no šķēlītes un atbēga nost.

Mudīte būtu gavilējusi no prieka, bet viņa savaldījās, lai neaizbaidītu kautrīgo spārnainīti. Izstiepusi uz priekšu rociņu, tā arvien vēl gaidīja gailīti. Un spārnainītis palika drošāks. Viņš nāca un knābāja maizīti Mudītei no rokām.

Nē, tāds mīļš un skaists putniņš ir daudz ko vērts, prātoja Mudīte. Viņa paturēs gailīti un vakarā to guldinās pie sevis gultiņā. Apskaus ar rociņām un mīli apmiļos. Kā māmiņu, kā ekur krustmāti. Ritā, kad celsies, modinās arī gailīti un dos viņam ēst. Ēdīs abi no viena šķīvja, no vienas karotes...

Virtuvē ienāca Mudītes māte. Mudītei pārtrūka risināmais domu pavediens. Priekā starojošu seju viņa steidzās mātei preti, vēstīt tai lielo notikumu.

«Māmiņ! Māmiņ, man gailītis! Raiķiem spārnīniem, baltiņiem nadziņiem. Bodskungi atsūtījuši... Nu es būšu vienmēr, labiņa.»

«Redzi nu, bērniņ, redzi nu. Bodskungi zin visu, kad tu esi laba, kad gražīga. Vajaga būt vienmēr labai, klausīt māmiņu un krustmāti. Tad otrreiz bodskungi atsūtīs i vīstiņu.»

«Vīstiņu — vīstiņu, mām! Tad gailīšam būs maza māšiņa. Es būšu laba un paklausīga. Vienmēr — vienmēr.»

«Nu, redzēsīm, meitiņ. Tad jau bodskungi parādā nepaliks... Bet nu man jāparunājas ar krustmāmiņu. Krustmāt, es iešu un pabeigšu nokopt istabas. Tad nu šodien pusdienām gatavojiet cāla zupu

un saldo ēdienu. Bērns pagaidām lai parotālājas. Gan jau apniks. Es iesaukšu pie seviš to lielo cilvēku, kad vajadzēs. Tad varēsiet sākt i gatavot. Laika vēl atlicin.»

Māte iegāja atpakaļ istabā. Mudīte palika virtuvē pie krustmātes. Viņai kļuva tā savādi. Kādēļ māmīņa tik klusi un noslēpumaini sarunājās ar krustmāti? Kādēļ tā skatījās uz gailīti un viņu, kad runāja par cāļa zupu? Lai bērns parotālājoties, gan apnikšot. Tad varēšot gatavot... Kautkas kā smags kumoss iespiedās kaklīnā. Nē, viņa neatdos nevienam savu gailīti. Glabās arvien' pie seviš un ņems līdzī istabā. Mudīte gribēja iztaujāt krustmāti, bet tā tik sparīgi rikojās ar kastroliem un traukiem, ka viņa neiedrošinājās to traucēt. Un kad no galdapakšas čiepstēdams izlīda gailītis, visas bēdas bija izzudušas un aizmirstas. Ilgi Mudīte kavējās rotaļās ar gailīti. Beidzot tas lāvās pat rokās saņemties. Ak, kā tad pukstēja divas jaunas sirsnīnas. Mudītei no liela prieka, gailīšam no nobīla.

Mudīte nosēdās uz zemā kāju ķebliša un gailīti ievietoja sev klēpī. Un kad viņa sniedza tam maizes drusciņas, tas labprāt knābāja viņai no rokas. Cik patīkami bija izjust tādu dzīvu radībiņu sev uz klēpja. Lelle, kuŗu tētis iedāvināja viņai Ziemsvētkos pie eglītes, nekustējās un nečāpoja pa klonu. Viņa tikai gulēja un kad pacēla sēdus, boliņa acis. Gailītis bija daudz labāks. Viņš ne tikai mirkšķināja acis, bet skraidīja čabinādams pa klonu un reizēm tā jocīgi izplēta spārniņus, noglauzdams ar knābi raibās spalviņas. Arī čiepstēt un knakšķināt prata gailītis. Sevišķi tad, kad viņa to gūstīja, tas bailīgi nostiepa: čir — čir — čirrr! Lai dzīvo gailītis. Tas ir tik skaists un labs. Viņa rūpēsies par to, lai tam labi klājas.

Gailītis mierīgi gulēja Mudītei klēpī, aizmiedzis actiņas. Acu vietā, kur bija pa melnam punktiņam un dzeltenam riņķīšam, nu vairs tikai redzamas zil-

ganas plēvītes. Sarkanā izrobotā sekstīte sārtojās uz pelēkā spalvu cekula, kā Mudītes matturis. Tik sāta un maiga bija šī mazā sekstīte! Tā vien gribējās paglaudīt to ar pirkstiņu. Bet nedrīkst: gailītis var pamosties. Lai nu viņš pačučas. Varbūt patreiz tas sapņo kādu skaistu sapnīti... Nē, lai mazais cibulītis paguļas. Nav jau nekur jāskrien. Tik labi un patīkami viņu sajūst sev klēpī...

«Mudīt! Muducīt! Nāc nu, bērniņ, šurp, istabā pie māmiņas. Lelle ar' nogaidījusies. Bola vien ačeles: kur tā Mudīte palikusi? Nāc nu, nāc!» Mudīti no skaistajiem nomoda sapņiem iztraucēja mātes aicinājums. Bija jāiet pie māmiņas. Bet gailītis? Kur lai paliek viņas gailītis? Viņa ņems to sev līdzī istabā.

«Krustmāmiņ...»

«Jā, bērns.»

«Vai gailīti var nest istabā? Māmiņa sauc. Es gribu ņemt to sev līdzī.»

«Nē — nē, bērniņ. To nedrīkst darīt. Kad māmiņa sauc, ej viena pati. Lai gailītis paliek tepat. Nekur jau neaizbēgs. Ja būsī mīla un laba, gan jau bodskungi atkal...»

«Es ielikšu gailīti malkas kastē. Viņš grib gulēt.»

«Liec nu, liec un steidzies pati istabā: māmiņa sauc. Tu taču apsolijs būt paklausīgs bērns.»

«Iešu, krustmāmiņ. Nolikšu tikai cibulīti. Tu viņu netraucē, lai pačučas. Viņš jau vēl maziņš.»

«Nu labi — labi. Ej vien istabā, citādi māmiņa nogaidīsies. Eku' lelle ar' garlaikojoties pēc tevis.»

Saudzīgi novietojusi gailīti malkas kastē, Mudīte iesteidzās istabā pie māmiņas. Durvīs viņa atskatījās vēl atpakaļ. Krustmāte likājās ap pavardu, plītskrāsnī malku likdama. Gailītis iečirkstējās kastē. Nekā aizdomīga nebija.

«Nāc nu, bērniņ, pie manis ar'. Tu jau nu pa virtuvi vien dzīvo. Māmiņa arī grib tevi redzēt.»

«Es jau vienmēr esmu pie tevis, māmucīt. Man tagad jākopj gailītis un jāpieskata. Tāds mazs cibulītis. Un runā pats ar sevi: čieb-čieb-čieb! Čir-čirrr!... Māmiņ, kādēļ cilvēks nevar saprast, ko putniņi runā? Zvirbulīši ar' reizēm sarunājās aiz loga: čiv-čiv-čiv! Bet saprast nevar neko.»

«Redzi, bērniņ: putniņiem sava valoda, cilvēkiem sava. Arī cilvēki runā dažādās mēlēs. Ikviena tauta savu valodu. Tā franči runā citādi, nekā mēs; mēs atkal citādi, nekā krievi, vācieši un japāņi. Kad paaugsies, arī tev, meit, būs jāmacas citas valodas.»

«Māmiņ, es mācišos franciski. Kā franču valodā sauc gailīti?»

«Chanteclair, bērns: chantekclair. Tas nozīmē gaismas dziedonīti, kas dzied gaismaiņai austot. Nu, vai tu nu atminies, kā franciski gailītis?»

«Šanteklēr... šanteklēr... šanteklēr...» atkārtoja Mudīte. Viņai šis vārds skanēja tik pat skaisti, kā vārds engelis, kas spārnus izplētis sargā gulamistabā pie sienas mazu bērniņu. Bērniņš uzķepurojis uz laipas. Viņš droši vien iekristu dzelzainajā atvarā, ja labais engelis to nesargātu. Arī viņa sargās gailīti, jo gailītis ir mazs. Un viņa atkal griezās ar jautājumu pie māmiņas:

«Māmulīt, kā mēs sauksim savu gailīti: franciski vai latviski?»

«Tu taču esi latvietē. Arī gailītis tepat Latvijā dzimis. Tad jau jāsauc vien latviskā vārdā. Tu pati nu izdomā kādu.»

«Kādu tad, māmiņ?»

«Nu, manis dēļ: Tibucītis, Čiepstiņš vai Čiptatiņš.»

«Čiptatiņš, māmulīt, Čiptatiņš! Tas skan vis-skaistāk. Čiptatiņš, šanteklēritis. Cib-cib-cib!»

Tai pašā brīdī virtuvē bija dzirdams troksnis: kņada un soļu dīma. Gailītis spalgi iečiebās. Itkā kāds būtu to saminis. Kautkas nokrita vai apgāzās. Mudītei iedrebējās sirsniņa, Piemirsusi aizbildināties mātei, viņa kā žubīte iespurdza virtuvē. Pie plīts stāvēja krustmāte, iemiegusi starp kājām viņas Čiptatiņa galvu, bet otrā zibēja asaais virtuves duncis. Nekad vēl Mudīte nebija redzējusi, kā kauj putnus un dzīvniekus. Viņa nojauta kautko launu un iekliedzās.

Krustmātei Adai izkrita duncis no rokām. Čiptatiņš izrāvās viņai no kājstarpas un čiebstēdams iespurdza pagaldē.

Izdzirdusi Mudītes raudas, virtuvē iesteidzās māte. Viņa saprata, kas notiek. Mātei pieskrēja pilnas acis asaru. Viņas varā bija darīt divus laimīgus. Paņēmusi klēpī Mudīti un gailīti, viņa uzrunāja krustmāti:

«Lai nu gailītis paliek, krustmāt. Redziet, kāda liela draudzība nodibinājusies starp abiem mazuliem. Kipari iemīlējuši viens otru. Lai tad nu gailītis dzīvo. Raudzīsim maltītei ko citu... Mudulīt, neraudi nu vairs. Apmierinies, bērns. Re' kur tavs Čiptatiņš. Paveries nu. Kāda tavam draudziņam rožaina sekstīte un maza — maza sarkana bārdiņa. Cib — cib — cib, Čiptatiņ! Mudīte tevi samīļos. Cib — cib — cip! Mudītei kājiņas rīb: dip — dip — dip!»

«Čiptatiņš mans... Čiptatiņš mans!...» aizraudām elsodama, sauca Mudīte. Čiptatiņu tā ieslēdza sev klēpī, apsegdama to ar priekšautiņu. Čiptatiņš nu ir viņas. Neviena to viņai vairs neatņems.

«Lai nu dzīvo, Mudīt, tavs Čiptatiņš. Lai dzīvo. Neviena jau viņam neka launa nedarīs,» krustmāte mierināja Mudīti. Bet Mudīte raudzījās uz krustmāti neuzticīgi, actiņas piemiegusi.

Pusdienā pārnāca tēvs. Mudīte steidzās rādīt tam savu Čiptatiņu.

«Tas ir mans šanteklērītis Čiptatiņš, tēt. Viņš dēs oliņas un tad būs mazi čiptatiņi. Krustmāte stāstīja, ka no oliņām izšķīloties cāliši. Vai kaķīši arī dēj oliņas, tēt?»

Tēvs pasmējās un noglaudīja Mudītei sārti pietvīkušos vaidziņus.

«Nedēj, meit, nedēj. Oliņas nedēj ne kaķīši, ne tavš Čiptatiņš. Dēj tikai vistiņas.»

«Tēt, vai tu man nopirksi vistiņu? Tikai vienu pašu. Tikai vienu maziņu. Tad man būs oliņas un cāliši.»

«Ja tu būsi rātņa un godīga, ja mācīsies grāmatu, tad jau nu jāpērk vien būs. Bet vai tev tik lieliskām gribas vistiņas? Tey taču ir Čiptatiņš.»

«Gribas gan, tētiņ. Tad Čiptatiņam būs māsiņa. Arī lelle man viena pati, bet viņai māmiņa nopirka mazu bērniņu. Un Čiptatiņam nav ne bērniņa, ne māsiņas.»

Ienāca māte un aicināja pusdienot. Mudīte negribēja šķirties no Čiptatiņa. Kamēr māte mazgāja viņai rociņas, Čiptatiņu tā uzticēja tētim. Tad viņa sēdās ar citiem pie galda. Čiptatiņš gulēja uz klēpja. Ieraudzījis maizīti, tas uzlēca Mudītei uz pleca un, izstiepis kakliņu, sniecās uz galdu. Mudīte ēda pati un baroja savu Čiptatiņu. Viskārāks viņš bija uz rīsu biezputru. Nevarēja vien piebarot. Mudīte nodalīja tam savu tiesu uz tases.

«Ēd nu, meit, pati. Čiptatiņš jau diezgan ēdis. Tā jau tu paliksi neēdusi.»

«Mām, tētis pirsks man vistiņu.»

«Ar ko tad tu atmaksāsi tētim pirkumu?»

«Es būšu rātņa un mācīšos grāmatu. Vai grāmatā par vistiņām ar' kas rakstīts?»

«Grāmatas daudz ko var pastāstīt, bērniņ. Arī par gailīšiem, vistiņām un cālišiem. Kā tie attīstās, dzīvo un aug lieli.»

Mudīte vēl ilgi prašņāja tēti un māmiņu par grāmatām un burtiem, kā tie lasāmi. Kad viņa mā-

cēšot lasīt pati, tad iemācīšot arī Čiptatiņu. Čiptatiņš atkal iemācīšot lasīt visticīņu un cibulišus...

Tuvojās vakars. No aizkariem istabā krita tumsas ēnas. Čiptatiņš sāka palikt nemierīgs. Viņš tekalēja čiebštēdams pa visiem kaktiem, kā ko meklēdams. Uzlēca uz palodzes, uz krēsla atzveltņes, bet nekur nevarēja atrast īsto vietu. Beidzot tas uzlēca uz puķu paliktņes un tur apgūlās. Mudīte gribēja nest to pie sevis gultiņā, bet māmiņa nelāva. Lai gulot vien katrs atsevišķi. Gan rītā atkal varēšot rotālāties, cik uziet. Mudīte ilgi nevarēja apmierināties, kamēr beidzot aizmiga. Sāpni viņa redzēja visticīņas un gailīšus. Viņa tiem kaisīja maizes druscīņas. Tad nez' no kurienes piesteidzās Čiptatiņš un uzmetās viņai uz pleca. Uz otra pleca uztupās balta dūjiņa. Nē, tā nebija dūjiņa, tā bija viņas visticīņa...

Kad ausa rīts, Čiptatiņš bija pirmais kājās. Viņš čāpāja pa istabām un reizēm klusi iečirkstējās, kā circenītis. Vai tas par ko sēroja? Vai kautrējās traucēt no miega guļošos? Krustmāte Ada iznesa viņu virtuvē un pasniedza uz šķīvja maizes druscīņas ar ēdiena pabirām. Lielie laudis jau bija piecēlušies. Tētis pabrokastoja un aizgāja darbā uz veikalu. Māte ar krustmāti nokopa brokastgaldus. Drīz vajadzēja celties arī Mudītei. Viņas krūzīte un šķīvītis palika uz galda. Arī maizīte, sviestiņš un piens.

«Krustmāt, nu jau būs jāceļ augšā tas lielais cilvēks. Sagatavo nu kafiju. Es jau te piekopšu pati.»

Māte jau gribēja iet modināt Mudīti, bet tai pašā brīdī no guļamistabas atskanēja skaļš «ķīķerīgā!» Abas sievietes klusi saskatījās un iesteidzās guļamistabā. Čiptatiņš bija uzmeties uz Mudītes gultiņas kājgala un snaicīja kakliņu. Viņš sabozās un vēlreiz nokliedza skaļu «ķīķerīgā!» Mudīte atvēra miegainās acis. Ieraudzījusi savu Čiptatiņu, viņa piecēlās sēdus, izberza ar dūritēm miegu un sniecās pretī draudziņam-modinātājam. No šī brīža Čiptatiņš ikrītu modināja Mudīti. Viņš zināja, kad bērnam

jāceļas, iezagās guļamistabā un ar skaļu labrītu modināja to. Kolīdz Čiptatiņš nodziedāja savu «ķikerīgā!», Mudīte atvēra acis, Reizēm viņa pamīloja to pie sevis gultiņā.

Tā pagāja zeltainais rudens ar pēdējām saules dienām. Vēji klabināja logu slēģus un svieda lietu rūtīs. Ārā visapkārt šalca un dunēja. Dienas sarāvās un nakts palika garākas. Mudītei kļuva vientuļi un garlaicīgi. Čiptatiņš aizgāja agri gulēt. Krustmāte bija ierīkojusi viņam virtuves kaktā laktu. Tur viņš tupēja kā sakārnītis, galviņu aiz spārniņa aizbāzis. Bet kolīdz caur logu lauzās pirmais gaismas stars, Čiptatiņš nolēca no laktas un manījās guļamistabā, modināt Mudīti.

Kādā vakarā, kad tētis lasīja laikrakstus, māte veica rokdarbus un krustmāte rīkojās pa virtuvi, Mudīte jutās tik vientuļa un lieka. Lielie ļaudis strādāja, Čiptatiņš gulēja. Ko viņai darīt? Lelle apņikusī. Tā jau citu neko nezin, kā mulķīgi bolīt acis. Ai, šie garie, vientuļie vakari!

«Māmulīt, es gribu mācīties grāmatu,» — sacīja Mudīte mātei. «Citādi man tētis nepirks vīstīņu.»

«Tas labi, bērns, tas labi. Ej, palūdz tēti, lai rīt' viņš pārnēs tev ābeci. Tad jau varēsi sākt i mācīties.»

Mudītei nebija divreiz jāsaka. Viņa mīli palūdza tēti nopirkt tai ābeci ar vīstīnām un gailīšiem. Arī skaistām pasaciņām jābūt tai ābecē iekšā. Tad viņa mācīšoties lasīt. Tikai kad izmācīšoties, lai neaizmirstot gādāt viņai apsolīto dzīvo vīstīņu.

«Katrā ziņā izpildīšu solījumu, ja Mudīte izpildīs savu,» — teica tētis, apmīlodams savu labo bērnu. «Muducītis būs grāmatnieks. Tas labi, meitiņ. Tas labi.»

Otrā dienā ābece bija mājā. Skaists gailītis ar kuplām graznām tupēja pašā priekšpusē uz vāka. Likās, ka viņš aicinātu: nāciet un lasiet! Tālāk uz

citām lapām bija sunītis, kaķītis, govtiņas, aitiņas un vēl tālāk—Mudītes milules vistiņas. Vesels bars. Priekiem nu nebija vairs gala. Kad bides bija pēc kārtas apskatītas, vajadzēja paraudzīties burtos, kādi tie izskatās. Mudīte gan šad-tad bija mēģinājusi lasīt laikrakstus, bet raibs vien tur viss bija. Arī bides tādas svešas un nesaprotamas. Ābecē varēja pazīt gandrīz visas bides. Tikai burti nebija saprotami. Bet gan jau māmiņa vakarā paskaidros. Ak, kā viņa tad lasīs!

Drīz vien ābece tika izrādīta i krustmātei, i Čiptatiņam. Čiptatiņš pat ieknāba kādā lappusē ar knābi, pamēģinādams, vai tur no tiem melnajiem burtu klengeriem kāds nav ēdams. Ko viņš daudz zināja savā putna prātā. Bet Mudīte skrēja pie mātes ar vēsti, ka arī Čiptatiņš gribot mācīties ābeci. Jau nupat esot mēģinājis lasīt ar knābi. Dumikītis, viņš nu gan laikam neizmācīšoties.

«Māmiņ, ja Čiptatiņš izmācītos lasīt, vai tētis arī viņam pirktu vistiņu?»

«Ej nu, bērns... Izmācīties lasīt var tikai cilvēks. Kad mācīsies, gan redzēsi, ka nemaz tik viegli tas nav.»

Pirmā nedēļā Mudīte jau pazina visu burtu kārtu no sākuma līdz galam. Tad sākās burtošana pēc balsieniem.

«B—e: be. B—i: bi. B—o: bo. B—i: bi, t—e: te — bite. V—i: vi, st—i: sti — vi-sti, ņ—a: ņa — vistiņa.»

Mudītei likās dīvaini, ka grāmata var tā visu ko pasacīt; cilvēkam tikai jālasa un jāizrunā. Arī klusu lasot bez izrunas viss tāpat saprotams. Burti vien visu paši parāda. Jāpazīst tikai burti un jāievēro balsieni, tad vārds rokā.

Lasītmācīšanās Mudītei sekmējās. Viņai bija vēriņa galva. Un kad māte tai lasīja priekšā pasaciņas par «Kurmi un Ezi», «Vilku un Lapsu»,—viņa nevarēja vien nobrinīties, cik daudz skaistu gudrību

slēpjas grāmatā. Jāseko tikai ar acīm pa melno burtu celiņiem un viss top gaišs un saprotams.

«Mām', grāmatas ir tikpat dzīvas, kā cilvēki. Tikai viņas nevar kustēties pašas,» — kādreiz Mudīte izteica mātei savus novērojumus.

«Kā tad, meitiņ: cilvēki ielikuši grāmatās savu dzīvo garu.»

«Māmiņ, kas tas ir — gars?»

«Tas, meitiņ, ir pats cilvēks: viņa dvēsele, viņa prāts un griba.»

«Vai man arī ir gars?»

«Ir, meitiņ, ir. Tikai tev viņš jāizaudzina un jāizdaiļo. Mācoties un lasot labas grāmatas, tu visu to iespēsi. Izdaiļosi savu garu, savu dvēseli. Kam skaistāka un bagātāka dvēsele, tas dzīvē tiek visvairāk cienīts.»

Mudīte nogrima pārdomās. Arvien' biežāk viņu redzēja kavējamies pie ābece.

Kādā rītā, kad uz ielām un jumtiem vizēja sniega pārslas, Mudīte pamodās. Istabā bija dzirdams savāds troksnis. Viņa pietrūkās sēdus. Gar viņas gultiņu čāpāja Čiptatiņš. Divas baltas visticas sekoja tam vidžinādamas līdzī. No liela prieka Mudīte sasita rociņas un iesaucās:

«Mām'! Māmiņ, tās manas visticas! Nu Čiptatiņam būs māsiņas!»

Kā apliecinādamas, ka tas tiešam tā, Čiptatiņš sasita spārniņus, izstiepa kaklu un garī novilka:

«Kīķerīgā!...»

Runcis perētājs.

«Kic, pagāns!» rājās Rožleju māte, slaucīdama istabu. Viņa palika stāvēt istabas vidū, ar slotu rokā. «Tīrais negals ar to runci! Nu jau atkal atstiepis vienu... Skat', gluži maziņš un raibs, kā pupu ziedinš. Ko raugies, ko boli acis? Laid valā mazuli, lielais kalmaka!»

«Runcis atnesis sev vietnieku,» ieminējās Rožleju tēvs. «Pats jau vecs, stīvu muguru, medīt vairs neveicas. Lai nu, lai... Būs mājā jauns peļu junkurs.»

«Ja, kā ta. Ka tik' nu pašu vie' peles nenojunkuro,» tiepās Rožleju māte. Bet viņas balsi skanēja mīksti toņi. Vecais runcis to saprata. Viņš zināja savas saimnieces dabu. Reizēm gan tā uzkliedza un rājās, tak vēlāk bija laba un mīla un ar rupučaino roku noglāstīja spalvaino muguru, kas runcim tik ļoti patika.

«Re', kāds skaists kaķēns!» priecājās Rožleju tēvs. «Tīri vai prieks tādu uzskatot. Māt, ielej nu mazajam ciemiņam saldpienu, būs garu ceļu nākot izslāpis.»

«Eku' šis nācējs. Runcis atstiepis to aiz čupra, kā makanu. Pavej kāds, diez' vai māk ņammāt? Varbūt lielais kalmaka atšķīris to no mātes krūts.»

«Šis tev nu nemācēs. Do' tik' rokā, re' kā pucē.»

«Nez, no kuņģienes nu atstiepis šo zutanu?» brīnījās Rožleju māte, liedama lēznā tasītē saldpienu.

«Vai nu ciemā kaķu trūkums. Tādas mantas pilnas pašobeles, krauj kad vezumu un ved uz Rīgu pārdot.»

«Ak ta Rīgā šo trūkums?»

«Nu, šitik skaistu gan tur var pameklēt. Re' — re', kā lok: klankš — klankš — klankš!»

Tiešām, runcis bija atstiepis skaistu kakēnu — melnraibu ar pakrancētu krūti. Uz vecumdienām runcim bija piesitusies tāda paraša, nest mājup kakēnus, turklāt sieviešu kārtas. Arī šoreiz tas nebija maldijies. Mazā kakīte auga un pieņēmas apaļa, kā pūkainā pieneņu galviņa. Būdama dzīva un kustīga, viņa augu dienu draiskoļās, meta kūleņus un taisīja visādus āķīgus lēcienus. Tvarstīja pagalmā un maurā sienāžus, vabulītes un kukaiņus. Ieraudzījusi runci čāpojam pa celiņu, aizslēpās aiz kāda spaiņa vai ūdens baļiņas un, palaidusi to sev garām, ar slaidu lēcieniem likās tam mugurā. Runcis tišis prātis padēvās, izlikās nevarīgs un paklupa zālē. Kas tā bija par spārdīšanos un ārdīšanos. Divas astes un astoņas kājas mētājās vienkop. Bija viens vienīgs daudzkājains kamols. Savillājusi tiku tikām un atliku likām lielo Goliātu runci, mazā Minniņa iespurkšķās un nemanot pazuda dievkociņu krūmā. Nu bija runča reize meklēt to rokā un pieprasīt gandarījumu. Taču Minniņa likās jau gudra un apkēriģa. Viņa piepēži izlīda no tās puses, no kurās to runcis negaidīja un, it kā ķircinādama, sagrāba tam asti. Tad runcis pielietāja savu kara mākslu. Nu Minniņa bija ielenkta. Villāšanās un kūleņošana sākās no jauna. Kad kļuva grūtāk, Minniņa ievēkšās un, asti uzmetusi, iešmauca paslēptuvē.

Loti jauka idilliska aina bija, kad runcis un Minniņa, paēduši no viena kopēja trauka, nolikās kaut kur diendusā. Laipni murkšķēdama, Minniņa nogūlās savam audžutēvam blakām. Šis labprāt to pieļāva. Apskāvis nadzīgo audžumeitu ar priekšējām ķepām, viņš ņēmās to mazgāt un tīrīt, kamēr šī tiksmīgi nurrāja. Švammes un birstes vietā runcim noderēja mēle. Ūdeni un ziepes aizvietoja siekalas.

Runcis lutināja Minniņu, kā prasdams savā kaķa

prātā. Nereti pārnese tai medījumu — treknu peli cepetim. Kas tie nu bija par priekiem Minniņai! Vispirms tā sarīkoja kārtīgu medību rotaļu ar īstu kara deju. Skrēja, lēkāja un dzenāja nabaga peliti no viena stūra uz otru, to palaizdama un gūstīdama. Attupies uz pakājkājām, runcis noraudzījās mierīgi šai rotaļā. Tikai, kad pelīte grasījās iešmaukt alā vai spraugā, viņš bija klāt, pamācīdams audzēkni, kā rīkoti neparedzētos ārkārtējos gadījumos.

Pa karsto vasaras laiku runcis pazuda. Arī iepriekšējos gados viņš mēdza tā darīt un pārradās mājā rudenī, kad stirpu un statiņu vietās varēja atrast laupījumu. Visu karsto laiku tas pavadīja mežā, uzglūnēdams putniem un jaunaļiem zaķēniem. Reiz, mežā sēnodams, Rožleju tēvs ieraudzījis kaut ko kustamies starp viršiem un vāverājiem. Varbūt sesks vai zebiekste? Sācis novērot. Pēc britiņa uz celma uztupies pelēks meža zvērs un sācis mazgāt rasā sabristās ķepas, gluži kā kaķis. Skatījies, kas nu notiks tālāk. Zvēriņš pagriezies ieslīpi, un Rožleju tēvs ieraudzījis baltu plankumiņu zem kakla un melnu astes galu. Kā tad, nu izsplauts runcis. Kolīdz iesaucies: «Runc — runc!» tā inka paskatījies gan un tad nesteigdamies ieniris ogulāju mētrās. Tas pats vien jau bijis runcis.

No sākuma Minniņa garlaikojās viena un žēli ieraudzīdama meklēja savu audžutēvu, kas šoreiz neatsaucās. Ar laiku viņa pierada pie vientulības un gāja pelot uz klēti un gubeni viena pati. Pa vasaru paaugās un pret rudenī apvēlās tukla kā pampala. Tad ieradās runcis, nesdams zobos kādu medījumu ciemkukulim. Pagalmā viņš ieņaudējās, un Minniņa, to uzdzirdusi, steidzās aizgūtnēm no istabaugšas, skrapšķinot dakši ar nadziņiem. Viņa pazina savu audžutēvu. Nu sākās lieli atkalredzēšanās prieki ar glaudīšanos un aplaizišanos. Runcis ar Minniņu dzīvoja atkal mīli un saderīgi. Nu tie vairs nešķirās.

Lietainais rudens un sniegainā ziema kaķu izvalīgajā dzīvē ir visnepatīkamākie gada laiki. Lietū samirkst spalvainais kažociņš, dubļos aptašķās samtainās ķepiņas un dziļajās sniegpupenās iegrimst viss augums. Šai laikā arī peles sabēgušas dziļi savos midzeņos, un noķert manīgo zvirbuli mēslainē ir tikpat kā neiespējami. Tad visnotaļ jāpalaižās uz cilvēku labsirdību: jābūt ļoti mīlam, pazemīgam un pieticīgam. Slepna našķēšana un nagu palaišana var tikai kaitēt labajām attiecībām. To runcis ziņāja no piedzīvojumiem. Tādēļ ziemas spelgoni viņš klusi ielavījās istabā, sapņema labis prātis, ko tam atmata no žēlastības un klusi — klusītiņām nolīda uz krānsaugšas, kur visādas dražas bija diezgan un naktīs žēlu vaidu kokli trinkšķināja circenis. Minna gulēja saritinājusies lodiņā vai dziļajā krāsns iegorē.

Tā aizliņāja miglains rudens un aizputenoja spelgainā ziema. Kaķu vienmulīgajā dzīvē nekas sevišķs nenotika. Tikai pret pavasari, kad spožāk izaigojās saule un no jumiem sāka pilēt lāstekas, pasērst pie Minnas ieradās daži kaķu ciemiņi. Tie likās slikti audzināti, visādi žaustījās, uzglūnēja Minnai un nedeva miera. Runcis ņēma to launā, devās sabozies pūnī un aizvandīja spalvainos bizmaņus. Kādu laiku bija nodibināts miers.

Dienās spīdēja saule, pagalmā un laidarā plaktin plaka sniegs, bet naktīs vēl drebināja aukstums. Tomēr palika tā kā brīvāk, kā vaļīgāk. Kūti un staliņi radās rosība: māva teliņi un blēja jēriņi. Dēšanas gaidās putnu kūti kladzināja vistas. Visur troksnis un skaļa dzīvība. Spelgonis atlaidās. Miksti pavasarīgi vēji vējoja pa āru. Kupenu kalni diltin dila. Kaut kur aiz jūrām un mežiem jau tuvojās pavasaris. To vēstīja maigās vēju pūsmas, to rādīja visas zīmes pie debesīm un virs zemes.

Rožleju māte krāja olas. Lieldienas bija tik pat kā aizdurvē. Ik rītus viņa pārmeklēja vistu ligzdas

un izdētās olas noglabāja grozā. Kad dažī duči bija iekrājušies, tā pārklāja olas ar pakulām un noslēpa grozu drošā mierīgā vietā uz krāsnsaugšas, lai glabājas.

Vakarā runcim bija lieli brīnumi: kāds labs gars sagatavojis viņam uz krāsns jauku gulamvietu, salikdams ērtajā grozā mīkstus pakulu spilvenus. Tīk-smīgi saritinājies kamolā, runcis gulēja uz pakulainajām dūnu cisām tik maigi, kā savā kaķa mūžā nebija gulējis. Miegot viņš purrāja un sapnī redzēja peles un zaķu bērnus. Mīkstajā pakulu gultā bija tik ērti un silti, ka viss cits pasaulē likās drūms un nemīlīgs. Te maigā snaudā runcis pavadīja dienas un naktis, reti kad atstājot mīlīgo krāsnsaugšu, lai iebaudītu kādu kripatu un palūrētos aiz pakša, vai drīz varēs sliet asti gaisā un doties medībās. Tomēr nekas labs nebija vērojams. Visur dubļi, šķidonis un nemīlīgs apsitņa vējš. Runcis noskurinājās, pakarcināja samirkušo kāju un, asti nolaidis, iešmauca atpakaļ istabā. Uz krāsns mīkstajās pakulu cisās bija neizsakāmi labāk. Migdams viņš dzirdēja, ka Minna draiskojas ar svešiem kaķu puišiem pa istabaugšu. Lai!... Viņa pieaugusi, tai pašai jāzin par sevi. Runcis garī nožāvājās un, sarāvies kamolā, saldi aizmiga. Ai, grozā bija tik silti un tīksmīgi!

Ausa jauks pavasarīgs rīts. Saule meta istabā veselus staru kūlus. Kaut kur tālumā aiz meža ieloka dunēja Lieldienu zvani. Rožlejās laudis bija jau kājās. Visi posās svētku drānās, cits ciemā, cits uz baznīcu.

No ļautrajām ļaužu čalām pamodās runcis uz krāsnsaugšas. Nāsīs tam sitās garšīga cepešu smaka. Viņš pastiepa kaklu pār groza malu un ieraudzīja saimnieci stāvam pie kurošā pavarda krāsnspriekšā ar garu virtuves nazi rokā. Gala čurkstēja uz plīts pannā. Meita Līze klāja brokastgaldū. Runcim saskrēja siekalas mutē. Cepešu

smaka bija par daudz kairinoša. Viņš savilka jau kūkumu, lai lēktu zemē, cerībā dabūt kādu cīpsliņu vai skrimslīti no garšīgā cepeša, kad piepēši kaut kas paslējās pār krāsnsmaļu un grozs līdz' ar viņu sāka lidot pa gaisu, kamēr atmetās uz mūriša. Saimnieces roka bija izdarījusi šo kustību. Runcis nekad nebija lidojis. Viņš nespēja ne attapties un lielā nesaprašanā bolīja apaļās fosforiscētās acis.

«Kic, pagāns!» bažīgi iesaucās Rožleju māte. «Pavej, ietaisījies sev midzeni olu kurvī.»

«Ka tik' nu nav vie' sataisījies pantāgu!» smējās Rožleju tēvs: «būs aiztaupījis tev liekas pūles...»

«Tā laikam būs,» ieminējās Līze. «Kad tāds makans liekas virsū, tad visām olām jāsašķīst drusku druskās.»

Lieliski nokaunējies, runcis palīda pagultē. Viņš laikam bija nogrēkojies, mierīgi gulēdams. Protams, tas nezināja laužu sakāmvārda: «kas gul, tas negrēko,» jo pretējā gadījumā būtu cēlis sīvu protestu.

Vārīgi saimniece atsedza no groza pakulas. Visi raudzījās aizturētu elpu. Bija noticis ārkārtīgs brīnums. Olu vietā kurvī kaut kas nīrbēja un kustējās. Vāras sīkas balstiņas tikko dzirdami čiepstēja: «Čieb — čieb — čieb!...»

«Cibuliši!» priecīgi iesaucās Rožleju māte.

«Skat' nu, cik prātīgs runcis: Lieldienas rītā cāļus izperējis!» smējās Rožleju tēvs. «Kas to būtu domājis... Ja kāds stāstītu — neticētu. Nu perētājam jādod labas magaričas. Gan pantāgs nu vējā, bet tā vietā — dzīva radībiņa...»

«Runc — runc — runc!» sauca Rožleju māte, sniedzot tam prāvu gaļas gabalu. Nobījies no soda, runcis neticēja devīgajam solījumam un, bailīgi drebēdams, rāvās aiz kurvja gultapakšā. Kad Līze to izvilka, viņš raustījās, grasīdamies izmukt.

«Nebaidies, mūļāp, ēd eče gaļu!» skubināja Līze. Nojautis, ka nekas ļauns nenotiks, runcis pakēra ga-

las gabalu un sāka to virgāt. Tādu maltīti viņš bija godam nopelnījis.

«Čieb — čieb — čieb!» čiepstēja cibuliši, kuru pasaulē nākšanu izsaukusi nejaušība. Visiem nu bija lieli smiekli par runci, kas, pats to neapzinoties, izperējies Lieldienas rītā veselu kavu dzeltenu, pūkainu cālišu.

Hektors.

Jau trešo gadu Hektors skaitījās Mežrozu dzīvais inventārs. Nē, vēl daudz vairāk: viņš ar savu saprātību, uzticību un pieglaudību bija iekarojis gandrīz ģimenes locekļa tiesības. Visi to mīloja, labprāt ieredzēja kā draugu un būtu neizsakāmi apbēdināti, ja šī gudrā, uzticamā kustoņa piepēši pietrūktu.

Jā: kas skrietu tiem ceļā pretī, sagaidot mājās? Kas tumšajās naktīs sargātu sētu? Kas karstajā bīzu laikā izpalīdzētu grūtajās ganu gaitās?

Lielo cieņu Hektors bija iemantojis ar savām rakstura īpašībām, ar savu gaišo saprātu un izveiciību. Ar šīm īpašībām tik labi saskanēja viņa āriene, diža un izskatīga: melns samta mētelis ar sniegbaltu sermulīņa krāgu un spurainas plīša bikses. Pinkainā galva ar nolekušajām ausīm, cēli augšup pacelta, gudrās piemīlīgās acis zem kuplajām skropstām, slaidi veidotās kājas un skaisti izliektā aste ar baltu plankumiņu galā, — viss tas tik geznieciski attēloja Hektora ārējo izskatu. Jauko rakstura īpašību dēļ Hektoru mīlēja nevien cilvēki, bet arī viņa paša četrkājainie biedri — kustopi.

«Laiks ganos iet, Hektor,» noteica Mežrozu māte. Piecēlies no siltās gulvietas tumšajā iegorē, Hektors paskatījās uz to pusi, kur stāvēja ganes Mildas gultiņa. Nē, viņa ganu biedres tur vairs nebija. Nu skaidrs un gaišs, ka jādodās darba gaitās. Atsēdies pie durvīm, Hektors gaidīja, kad to laidīs ārā.

«Ej vien pats,» mudināja saimniece. Un Hektors, pieslējās pie durvju stenderes, ar veiklu ķetnas kustību nospieda klinķi. Durvis atsprāga un Hektors izmetās laukā.

«Gluži kā cilvēks,» ieminējās Mežrozu tēvs: «tik' jau nu valodas trūkst.»

Un tiešām: Hektors daudz ko saprata no tā, ko runāja mājinieki. Un ja kas bija pa spēkam, viņš izpildīja to labprāt kā vispaklausīgākais un uzticamākais kalps, kam sirds istā vietā.

Dedzīgi un ar vislielāko draudzību Hektors pieķērās vecajam Mežrozu tēvam. Kolīdz izbeidzās ganu gaitas — dienasvidos un vakaros, — Hektors allaž sekoja vecajam vīram, lai kur tas iedams: uz klēti, riju, kūti vai pagrabu. Siltajās vasaras naktīs, kad vajadzēja zirgus pieguļā jāt, Hektors bija vec-tēvam neatvietoājams līdzbiedrs un modrības sargs. Atkrita raizes un bēdas, un vectēvs varēja mierīgi gulēt pie dūmainā ugunsкура. Viņš zināja, ka viss būs labākā kārtībā, noganīts un pasargāts. Kolīdz zirgi lauzās no aploka, panaškēt auzas vai ābolīnu, Hektors bija tūdaļ tiem priekšā kā ass sarga zobens.

Arī čigāni, kas slepenībā tikoja aizvest stalto dižciltīgo Lauci, baidījās Hektora aso zobu dēļ tuvumā nākt. Tāpat, pateicoties tā dzirdei un modrībai, jēri varēja kūti gulēt mierīgi un saldi gremot karklēs salikto barību. Kaimiņiem, kam trūka laba un krietna naktssarga, nereti šis-tas aizgāja garu ceļu. Šai meža iekārē, kur smiltis un krūmi slēpa pēdas, garnadžiem bija tik viegli izvest savus ļaunos nolūkus.

Reiz, karstā dundurlaikā, Mežrozām no laidara izsprukuši telī, aizbizojuši mežā un nebijuši vairs atrodami. Izmeklējušies un izsaukušies — viss velti. Tad atgaidušies un uzlaiduši uz pēdām Hektoru.

«Telī — telī... Meklē telus!» piekodinājis Mežrozu tēvs. Hektors tik' pablisinājis gudrās acis, pašukījis, paostījis un aizmeties projām gar rijas stūri. Mājinieki nu gaidījuši nepacietīgi. Pēc brītiņa tie redz: sagūstītie bēgli jož pa olnīcu, astes vien plīvo gaisā kā zēģeles. Hektors tos atradis krūmos gulošus, savančījis olnīcā un atdzinis mājup.

Citādi tie, kas zin, būtu aizmaldījušies plašajās meža rozās.

Citreiz, Mežrozu tēvam līdumu līžot, pazudis kabatas nazis — skaists fiskars. Izmeklējies un izčamdījies zem zariem un lapām, bet nazis kā akacī iekritis. Viņu sagrābušas lielas žēlabas. Tad atcerējies Hektoru, pasaucis to, un zudušais fiskars rokā gan!

Hektora slavas darbus daudzinājuši plašā apkārtnē. Sevišķi gadījums ar bērnu tapis daudzkārt pārrunāts. Mežrozās atbraukuši pasērst tālinie ārnovada radi. Radiem radu būšana: tie vadāti pa plašo saimniecību. Un kamēr lielie iegājuši klētī, papriecāties par rudens bagātību, mazais ciemiņš savā jaunības neprātā tipinājis uz dīķi un būtu droši vien iekritis dzelmē, ja to neizglābtu Hektors. Kad mazais ķipars tuvojies dīķim, gudrais lopiņš ieķēries tam ar zobiem svārcīņos un, zālē atspēries, vilcis to projām no ūdens. Laudis pamanījuši notikumu un bijuši ļoti uztraukti. Nezinājuši, kā glābēju atalgot. Kad gribējuši to apmīlot, Hektors nokaunējies un paslēpies cerīņkrūmā.

Liela draudzība Hektoram bijusi ar ragaino aitu barvedi — aunu. Ganos allaž tie sagājuši kopā. Vispirms draudzīgi sadūruši purnus, kā apsveicinādamies. Tad auns ar zobiem vieglitīnām plucinājis Hektora samtainās pinkas. Hektors apmīlojis savu kārt aunu, laizīdams tam skaustu vai purnu. Un nereti, uzdzirkstot nikīgam jautrības garam, draugi sākuši ķekoties savā starpā, visādi ālēdamies. Hektors apkēris ar ķetnām auna kaklu, pūlēdamies to nogāzt pie zemes, bet auns turējies pretī kā īsts spēka vīrs un tik lēti nepadevies. Kad kļuvis suitāk, laidis darbā likos ragus. Auns bijis stiprāks, Hektors veiklāks. Galu galā cīņa beigusies ar Hektora uzvaru, ko izšķīruši tā asie ilķņi.

Vēl divaināka draudzība radusies Hektoram ar gaili. Tā bijusi īsta un sirsnīga draudzība, neskato-

ties uz lielo rases un šķiru starpību. Šī savādā draudzība uzplaukusi nejauši, sagādājot visiem smieklus un jautrību. Tas noticis tā: rudenī Mežrozu tēvs pārnēsis no tirgus sugai prāvu gailēnu. Kamēr vecais vistu karālis gailis vēl atradies savās valdona tiesībās, miera un saderības dēļ jaunais gailēns novietots virtuvē, kur laiku pa laikam nakšņojis Hektors. Nez' kā tas patiesībā noticis, tik' laudis novērojuši, ka Hektora un gailēna starpā savijušās stipras draudzības saites. Laikam gailēns, meklēdams savā klīrīgā gaiļa prātā kādu dzīvu būtni ar ko dalīties vientulībā, tuvojies gulošajam Hektoram un tas, sajuzdamies pats vientulis, droši vien pieņēmis šo viesmīlības apliecinājumu, kas tā harmonējis ar viņa maigo iejūtīgo dabu. Gandrīz neticami, bet patiesībā tas tomēr tā bijis. Kur soļojis Hektors, tur gailēns čāpājis šim līdzi.

«Eku' aizlumpačo divi sirdsdraugi,» smējusies Mežrozu māte.

«Un abiem astes gaisā,» piebildis Mežrozu tēvs.

Nereti gadījies, ka vecais gailis, ieraudzījis jauno zalgojošām graznām sāncensi, meties tam virsū, kapādams to niknā greizsirdībā ar asajiem piešu rapieriem. Hektors, to redzēdams, meties starpā un kaušļus izjūdijs. Viņš aizstāvējis savu mazo draugu nelaimes brīdī. Tas šo aizbildniecību iztulkojis kā lielu uzvaru, uzlaidies glābējam uz muguras un lielīgi noklīdzis skaļu: «Kīķerīgā!» kas viņa valodā nozīmējis: e ka uzvarējām...

Visjocīgāki bijis, kad Hektors skrējis uz ceļa svešniekus riet. Tad gailēns izplēstiem spārniem plederējis tam nopakaļ. Kamēr Hektors baidījies svešniekus, gailēns uzmeties kautkur uz sētas un nemitīgi kliedzis: «Kīķerīgā — kīķerīgā!»

To redzot un dzirdot, jautri smējusies mājniece un svešnieki. Suniski-gailisko simpatiju uzliesmojums turpinājies. Šī laikam bijusi visjocīgākā un neparastākā draudzība pasaulē.

Tomēr visspilgtāk Hektora garīgās spējas izpaukušās dažādos pakalpojumos mājiniekiem. Mežrozu tēvam vajadzējis tik' pateikt:

«Hektor, atnes man pīpi,» vai: «atnes nu zābakus,» — gudrais lopiņš izpildījis visu tik veikli un apzinīgi, kā pats laipnības gars. Tāpat tas veicis daudz svarīgākus uzdevumus, kalpodams kā ziņnesis starp Mežrozām un kaimiņiem.

«Hektor, aiznes vēstuli,» un spalvainis ar zobos ietvertu zīmi vai paciņu devies norādītā virzienā uz Jaun- vai Vecrozām. Savu uzdevumu tas veicis pa godam un akurāti. Tā Mežrozu laudis ar kaimiņiem allaž apmainījušies laikrakstiem.

Tik' vienreiz, tad Hektoram izgājis plāni. Zirņu ziedā Mežrozu tēvs pievēzojis dažus kālus vēžu. Gribēdams iepriecinoši pārsteigt kaimiņus, viņš kādus pāra kālus šķērainu iesaiņojis lakatā, pasaucis spalvaino ziņnesi un uzsaucis:

«Hektor, nes nu!» Saņēmis zobos sainīti, lopiņš taisnā līnijā devies uz Vecrozām, kuplā aste vien noplīvojusi cēla likumā. Diez' kā tas gadījies — laikam kāds šķērainis izslidējis no lakata —, Hektors apstājies un ilgi kārpījis uz vietas. Vecrozu puisim, darbā ejot, izlicies aizdomīgi, ko tas suns tur ņemoties vānkšķēdams. Piegājis klāt un tūdaļ sapratis Hektora nelaimi. Sainītis gulējis zālē. No tā, spirinādamies, laukā līduši vēži, snaikot garās ūsas un draudoši atplēstās šķēres. Hektors tos tvarsījis ar zobiem, pūlēdamies ievietot atpakaļ sainītī. Šķēraini sparējušies pretī, kniebdamī ar garajām šķērēm Hektoram purnā, kas bijis ievainots un asiņojis. Kad pārdrošniekus neizdevies savaldīt, Hektors sadusmojies un nikni rējis, laikam gribēdams tos sabaidīt. Bet spītnieki neklausījuši un vēlušies no lakata laukā.

Puisis iežēlojies, sametis šķērainus atpakaļ sainī un atdevis to nesējam. Priecīgi smīkstēdams, Hektors mudīgi rikšojis uz Vecrozām, kur to saņē-

muši laipni un ar skaļu jautrību. Par savu lielo pārdrošību šķērājiem drīz vien bijis jānosarkst katlā.

Mežrozās Hektors nodzīvojis laimīgu mūžu, no laudīm cienīts un mīlots. Arvien' tas bijis paklausīgs, lēns un piemīlīgs. Tad nākusi nelaime. Pār klusajām Mežrozām aso nāves izkapti pacēlis kaulainais ģindenis. Laipnais un darbīgais Mežrozu tēvs šķīries no zelta vārpās likstošajiem rudzu un miežu laukiem, aiziedams tālajā velu pasaulē. Bēdas bijušas lielas. Laudis staigājuši klusi, asaru pilnām acīm. Visvairāk sērojis Hektors. Viņš neēdis un dziļā izmisumā vāķējis pie aizgājušā drauga šķirsta.

Bēru dienā Hektors ieslodzīts namiņā, lai neslamstītos sēru viesiem pa kājām. Kad garā bērnieku rinda aizvījusies pār kalnu, izmisušais kustoņš izlauzies no cietuma un sekojis draugam pēdējā gaitā. Neviens neiedrošinājies tam šķēršļus likt. Nogūlies uz svaigajām smiltīm, Hektors raudzījies dziļajā kapa bedrē, kur, sēru zvaniem zvanot, nolaists šķirsts. Mācītājs turējis bērnu rumu un piepēži apraudāties. Viņš ieraudzījis uzticamā dzīvnieka acīs asaras...

Kaps aizbērts un apklāts ziēdiem un vainagiem. Bērnieki atgriezušies mājup. Tikai Hektors nebijis projām dabūjams. Viņš palicis pie sava drauga smiltainē, kur pēc dažām dienām atrasts nobeidzies.

S A T U R S:

Lāča smēde	3 lp.
Miksis, Peksis un Ruksis	7 „
Džipa un Tobis	18 „
Mušplēsis	23 „
Kora un Inka	34 „
Cīņa ligzdas dēļ	39 „
Duksis un Raibaja	53 „
Čiptatiņš	61 „
Runcis perētājs	74 „
Hektors	81 „

K Ā R Ļ A K R A U J I Ņ A

grāmatas, iznākušas un dabūjamās visos grāmatu veikalos:

Apsīšu Jēkabs dzīvē un darbā. Monogrāfija. Visplašākais biogrāfiski - kritisks darbs par šo ievērojamo tautas rakstnieku (228. lp.).

Zīļu josta — fābulas un pasaciņas (dzejā) daiļsišanai.

L u g a s:

Mīlas talka — komēdija 3 cēl. un 5 ainās. Desmit personas: 5 dāmas un 5 kungi. Dekorācija: pagalmi. (Dailes teātra repertuārs).

Pie velna! Skatu luga 4 cēlienos. (Sagatavošanā).

Miss Latvija — laikmetīgs šaržs 1 cēl. un 2 ainās ar publikas līdzdalību.

Laires karātavas — joks 1 cēl., 2 ainās. 9 personas: 4 dāmas un 5 kungi. Dekorācija — pagalmi.

Paša barots, paša audzināts — komēdija lieliem un maziem 1 zēl., 2 ainās. 8 personas: 3 dāmas un 5 kungi. Dekorācija: noras stūris.

Kad iemas zied — joks 1 cēlienā. 5 personas: 3 dāmas un 2 kungi; dekorācija — lauku istaba.

Uz kartupeļu vagas — humoreska 1 cēlienā. Divas personas: dāma un kungs. (Sagatavošanā).

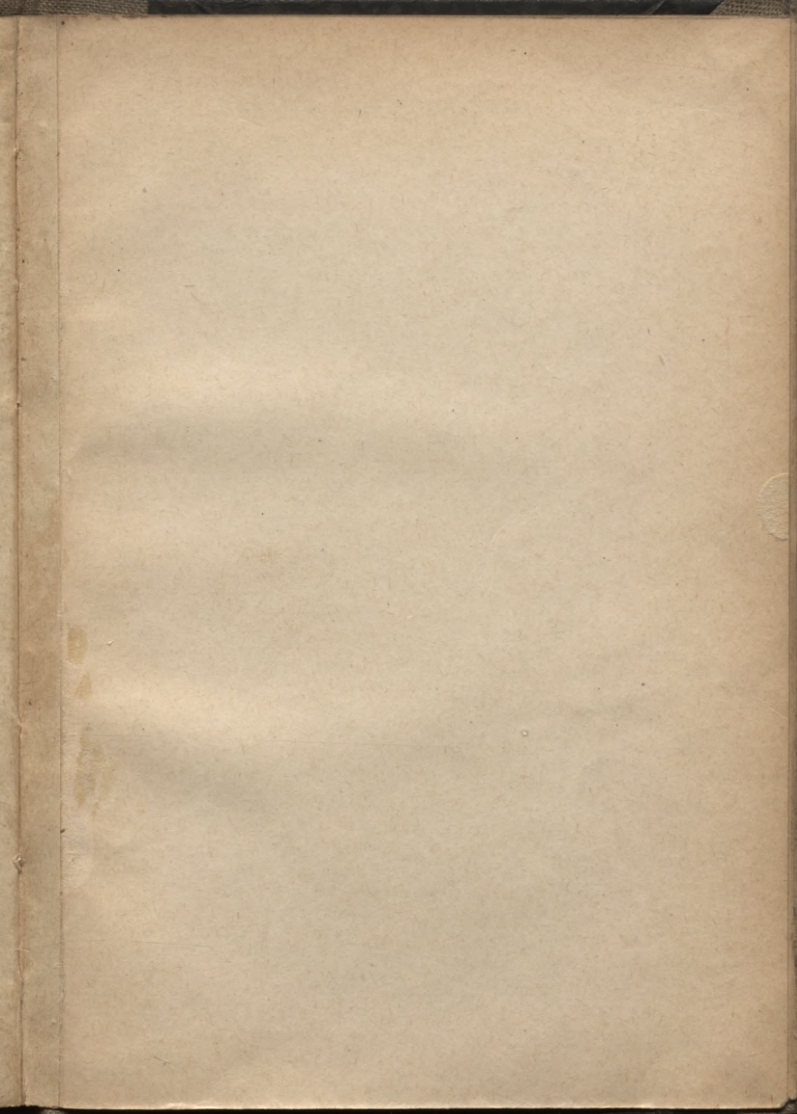
J a u n a t n e s l u g a s:

Kur laime mīt? — Jaungada aina 1 cēlienā. 8 personas. Dekorācija: vienkārša istaba.

Dots pret dotu — joks 1 cēlienā. 9 personas; dekorācija: mežmala.

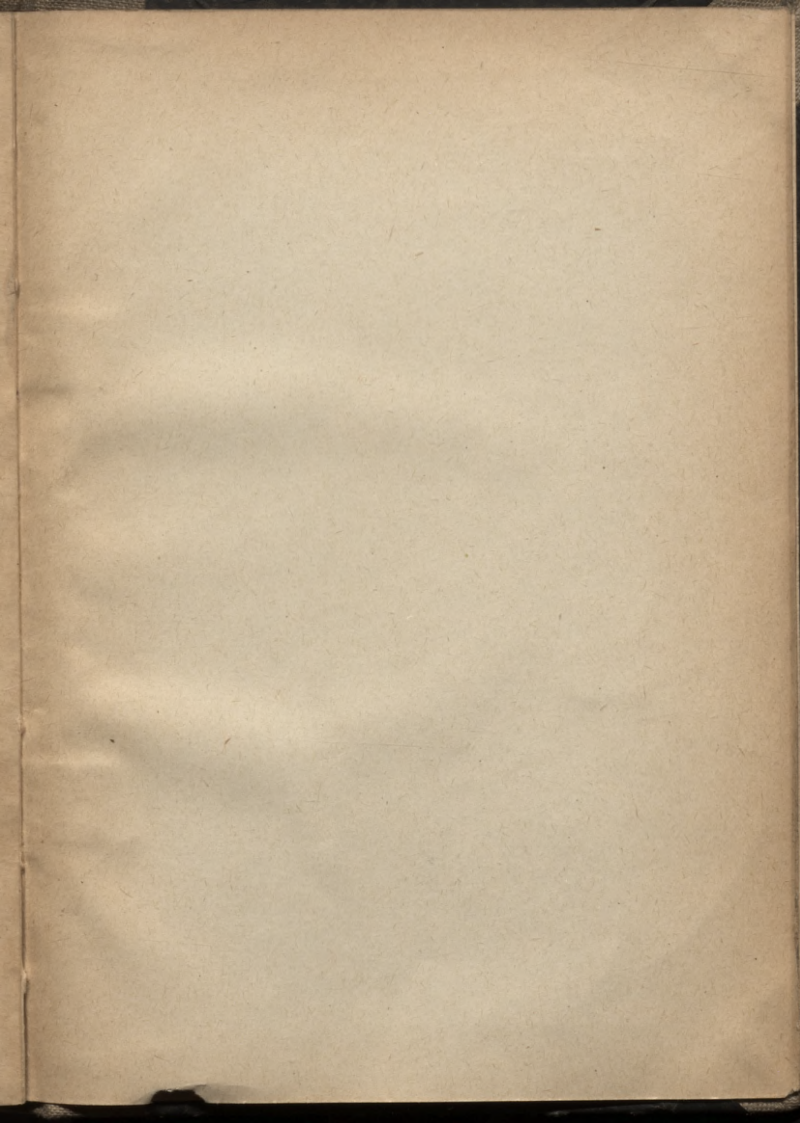
Draugs un palīgs — jaunatnes luga 1 cēlienā. 10 personas; dekorācija: klase.

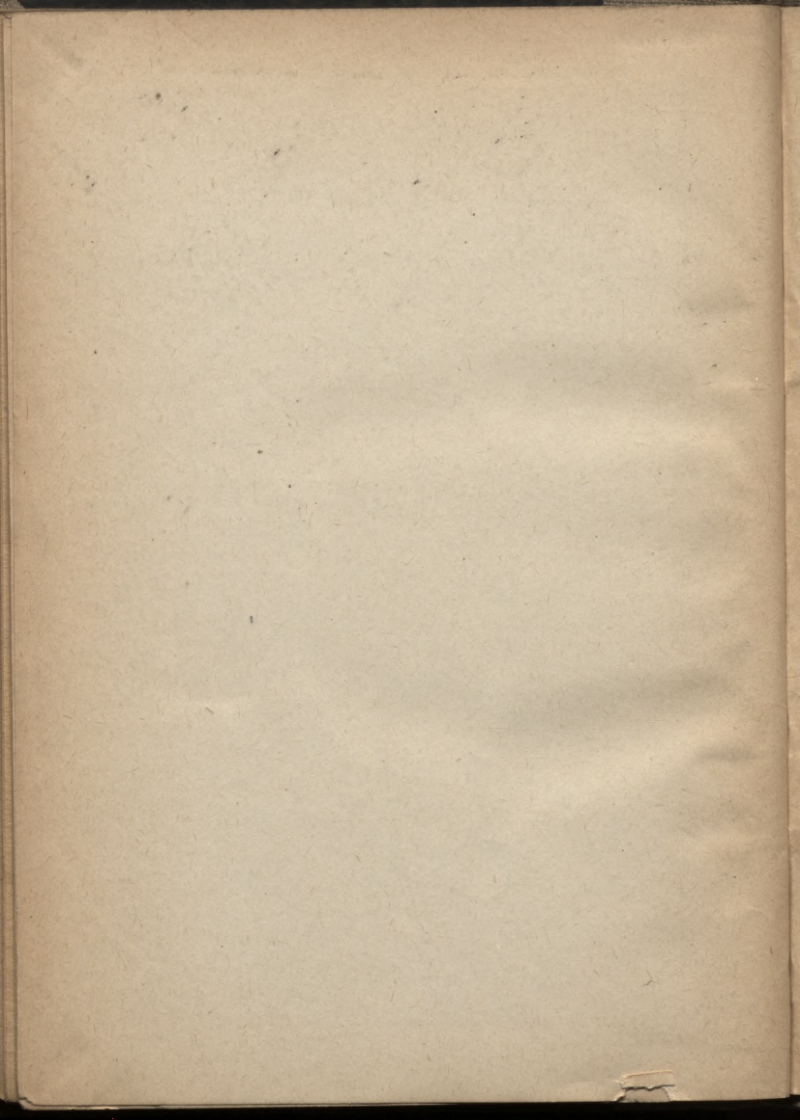
Mazie vistkopji — patiesīgs joks 1 cēlienā. Sešas personas; dekorācija: vienk. istaba. (Sagatavošanā).

5 G. DEC. 1933

Le 10.425 -

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0308042247